dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi : *Salim ŞENGİL*
Yazı İşleri Sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda Bir Çıkar

YENİ DİZİ
SAYI : 22
CİLT : 10
OCAK 1963
1,5 LİRA

Bir Dost-Şairi Yitirdik

(3. Sayfada)

J. Steinbeck'in Masalı

Alev ULVİ **(21. Sayfada)**

**en doğru
en gerçek
tarikat
uygarlık
tarikatidir.**

**ATATÜRK
(1925)**

«1925 yılı Aralık ayının 13 üncü günü yürürlüğe giren bir yasa ile tekkeler tarihe karışmıştır. Türk halkına mistikliğe bulanmış bir miskinlik aşılayan, şeyhlerini bedava geçindiren, bu şeyhlerin halk üzerinde bir ruh saltanatı kurmasını sağlıyan, açıkçası halkı bir de şeyhlerin kulu kölesi yapan tarikatlerin kaldırılması işaretini veren Atatürk, çok ince, ama o derece keskin bir nükte ile, o zaman: «Uygarlığın buyurduğunu ve istediğini yapmak insan olmak için yeter. Tarikat başları bu dediğim gerçeği bütün açıklığı ile anlıyacak ve kendiliklerinden derhal tekkelerini kapatacak, müritlerinin artık olgunluğa erişmiş olduklarını elbette kabul edeceklerdir.» (Kastamonu, 30 Ağustos 1925) demişti. Tarikat başları, halkı olgunlaştıracağız diye koyun sürüsüne çevirmişlerdi yüzyıllardır.. Bir yanda padişah ve kapu kulları, bir yandan medrese, bir yandan tekke Anadolu toprağı üzerinde insan onuru diye bir değer bırakmamışlardı. Bu ne bitmez tükenmez çileydi, ne sonu gelmez olgunluk sınavıydı?

Atatürk, 1925 te «En doğru, en gerçek tarikat, uygarlık tarikatidir.» diyerek kesip atmıştı. Ama, bir Mevlâna kültürü yarattık. Her aralık'ta Konya'da, devletin de desteğiyle büyük bir Mevlevi âyini düzenliyoruz, bunun adına da turizm çalışması diyoruz. Sonra devlet radyosu da bu âyine hoparlörlük yapıyor.

Ne mantıksız bir bağlanıştır

(Arkada)

Efendimiz!

Bir Atatürk'ümüz var, bir de Mevlâna'mız! 10 Kasım'da Atatürk'ü anarız. 17 Aralığa bir hafta kala ise Mevlâna cezbesi ile sarsılmaya başlarız.

İşte düşünce hayatımızdaki perişanlığın, çalışmenin, zavallılığın derecesini bu iki uç arasında sallanırken görürüz.

kars

*Öyle güzel ki ölürüm artık
Beyaz uykusuz uzakta
Kars çocukların da Karsı
Ölüleri yağan karda
Donmuş gözlerimin arası*

*Sen küçüğüm sımsıcak
Ne derler ona bu kızakta
Boyuna türküler yakıyorsun ya
Sanki her türküden sonra
Hohlaşan gök buğulanacak ...*

*Anla ki her durakta
Yok sınırları aşkın
O iyi yüzlü Tanrı ...
Beklesin dursun bizi
Kurduğumuz rahat tuzakta*

*Nasıl olsa yine birgün
Döneriz bu yollardan geri
Senin bir elinde bir mendil
Öbüründe kuş sesleri*

Cemal SÜREYA

ölüme lied

(Zihni Hazinedaroğlu'nun sevgide ve saygıda üstün tutulan anısına armağan)

Daha demin buradaydı,
Na bu logarın yanında.
Daha demin, hemen demin
Günaydınıydı birinin.

Urbalarından beter kaldı
Sevinmeleri, gamlanmaları.
O yöne bakıyorum da,
Sanki ta dünden oralı.

İyi geceler dökünüyor,
İyi geceler, bir bakın!
Ölüm güzel mi bilmem ya,
Bize biribirimizden yakın.

Koyu isyan, soy yadsıma,
En denilmezinden dedi us.
Ölü yıkayıcıların gidilen
İkindiler sarısı buz.

Hergünkü vahlanmalarında
Tanrı'lı ve nemli onlar;
Biraz sabah vardı sonra
Ve hep bir boyda tahtalar.

Osman Numan BARANUS

zihni hazinedaroğlu'ndan yayınlanmamış iki şiir

Tırnak diplerinden kopmuş rüzgârlara karşı durmak
Düşmeden kendi hiçliğine tutkun öyle insafsız
Cismin kesip attığı o iğrenç düzlemde

Uykunun bölündüğü kıvançlara pek karartılı
Duygusuz azgınlığı şüphelerin
Işığın tutup ellerinden uzayı sarmak tüm kavramla-
rın dışında
Tiksintiyle çekilince geriye

21.9.1960

Bölünmüş cismin katılığına hep şekilsiz
İri lekelerin arsızca düştüğü yarı aydınlıkta
Isırılmış etlerin utançlı lezzeti

Geniş naraların dehşetinde bir çığlığa
Paramparça gerilmiş derinin yoksunluğu
Kalbin direndiği küskünlüğe hınçla

6.10.1960

dost

İdare yeri: *Rüzgârlı S. Ove Han. Da. 4 - ANKARA*
Tel : 11 98 29
Abonesi :
Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere %20 indirme yapılır.
İlân şartları : Santimi 12 lira
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
» » 1 » 1.250 TL.
İç » 1 » 1.000 TL.
Sürekli olarak 6 sayı verenlere %10, 12 sayı verenlere ise %20 indirim yapılır.
Basıldığı yer:
KARDEŞ MATBAASI - ANKARA

bu? Mevlâna'nın ciltler dolusu âflarını kim okumuş, kim anlamış ki? Türbesine bez bağlıyan çarşaflı kadın, içindeki tekke özlemini yenememiş Mevlevi dervişi, her geriliğin kuyruğuna yapışan yobaz, yavanlık sevdalısı edebiyat hevaslisi, sonunda o başımızın büyük derdi, memleketin başına çorap ören politikacı... Bunlar Mevlâna'dan ne bilirler, ne anlamışlar ki? Mevlâna'nın mistik felsefesini, mey'lisema'lı sevdalı şiirini, açık saçık öykülerini bilirler mi? Zaman zaman din'in üstüne çıkan dünya görüşünü severler mi?.

Hayır.. Bir kör döğüşüdür gidiyor. Gerilik özlemlileri Konya'da Mevlevi âyinlerini yaşatmakla nefislerini körletmeye çalışıyorlar. Devlet ve onun radyosu da bu âyine âlet oluyor.

Şiirlerini farsça yazmış, çoğunun altına da Şems'in imzasını atmış olan Mevlâna bugün bizim «milli» değerimizdir!. Her yıl yapılan Namık Kemal törenlerini bu yıl unutanlar Mevlâna'yı unutmadılar. Halkın içinden çıkmış, Türkçe söylemiş, Türk'ün duygularını dile getirmiş olan «Türkmen kocası Derviş Yunus»u kim anar, kim sorar? Varsa yoksa Mevlâna... Hem de Yunus'u boşlayıp, hattâ Namık Kemal'i unutup Mevlâna'nın eteğine yapışanlar da şu milliyetçiliği kimseye vermiyen delikanlılardır.

Fikir, felsefe, şiir? Haydi efendim, bal gibi Mevlevi âyini... Devletin desteğinde, koruyuculuğunda tekkecilik...

Atatürkün, ta 1925 ten yankılanan sesini duyuyoruz: «Efendiler ve ey millet, biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi değildir.»

Mevlâna'ya «Efendimiz» diyerek eşiğini öpenler, mezarı önünde eğilenler, bari Atatürk'ü ağızlarına almıyacak kadar ahlâklılık göstersele.

TARIK DURSUN K.

Ak Ağıt

Ölüm gerçekte soğuk, ürkünç birşey. Çirkin de. Güzel olan hiç bir yanı yok. Ama soğukluğuna, ürkünçlüğüne, çirkinliğine karşılık yine de sıcaksılığını, o anlatılmaz güzelliğini yadsıyabilir miyiz?

Claude-Autant Lara'nın «Le Diable au Corps - İçimizdeki Şeytan»ı oynuyordu. Karanlık, küçük, sıkılgan bir sinemaydı. Gencecik, saç boğuğu, sakalı uzamış, boru pantolonlu bir Gerard Philipe, artık yaşlanmaya yüz tutmuş, kadınlığı eskimeye başlamış Edwige Feuillere'ye onmaz bir tutkuyla bağlanıyordu. Çağ, kadını da, aşkı da yeni yeni tanımaya başladığı çağdı. Ağzını büyük açıyor, kadının çizgilerle anaforlaşmış ağzına dayıyor, dura dinlene öpüyordu. Gerçi o uçurumlu yaşlarla çok gülünçtüler, çok acımalıydılar ama yine de bu gülünçlüğün, bu acımaklığın altında duygulu, yer yer morarmış, çürüksü, ekşi bir gerçek saklıydı. Gerard Philipe ile Edwige Feuillere dünyasız bir uzayda durmamacasına sevişiyorlardı. Oysa savaş vardı, ölüm elle tutulurcasına, soluğunu duyururcasına bir yakınlığa sokulakomuştu. Onlar bunu, bunları hiç duymuyorlardı; biz de duymuyorduk.

Duymuyor muyduk?

Elektrikler apansızın yanıvermişti. Yanarla yanmaz arası bir ışık salonu aydınlatıyordu. Dünyayı görüyorduk: Yeni yeni! Uykudan uyanmışlığımız üzerimizdeydi. Gerard Philipe ile Edwige Feuillere'in aşkları yarımdı, serüven bütünlenmemişti. Büyünün ortasında kalakalmıştık.

Sinemadan çıktık. Daha gün ortasıydı. Taştan bir şehir treloybüsleriyle kıpır kıpır kabuğunda geziyordu. Raymond Radiqué'den konuştuk. Gerard Philipe gibi biriydi o da. Gencecik, belki saç boğuğu, belki yakası yağlı pardesülü, boru pantolonlu. Türkçeye çevrilmiş, yadırgatıcı adlı tek kitabını bulup okuyacaktık. Philipe ile Feuillere'nin serüvenini anca böylesi bir yoldan bütünleyebilirdik.

Bütünleyebildik mi?

Uzun yıllar sonra o filmi yeniden gördüm. Yalnızdım. Işıkların söndüğü anda sinema salonu eski günlerin sinema salonundan ayrık değildi. Gerard Philipe de öyle. Saç boğuğu, boru pantolonlu, yakası yağlı pardesülü... Artık yaşlanmaya yüz tutmuş, kadınlığı eskimeye başlamış Edwige Feuillere'ye geride kalan şunca yıllara karşılık, değişmeyen o onmaz tutkusuyla yeni baştan bağlanıveriyordu. Nasıl bağlanıveriyordu öyle? Büyü, yeni baştan nasıl örgüsünü ayni sıklıkta dokuyor, gevşemesiz atkılıyordu?

O günü hiç unutmadım. Artık unutmam da. Çünkü araya ölüm girdi. Eskiyen, yıpranan, bir daha hatırlanmazmış gibi gelen yeniden, yeni baştan ışıdı. Ölümdü onu ışıtan, ölümdü unutulmaz kılan. Artık hiç çirkin değil. Hiç ürkünç değil, hiç soğuk değil. Dün müydü, bugün mü? Bu denli sıcak, dünün olamaz. Bugünün sıcaklığı da değildir o. İkisi arasındaki o dilin dönmediği söylenmez köprüyü ölümdü kuran.

Ölüm müydü?

Kış, kışı kaç yıldır tanıyorsanız o kadar tanıdığınız kıştır. Sizi gelmeden çok öncesi kendine hazırlar. İlkyaz öyle değildir oysa. Bir sabah uyandığınızda —siz uyurken, siz sevişirken, siz siz değilken— bir de bakarsınız, pencerenize vuran yemyeşil, uyanık bir dal ilkyazı gözünüze getirir. Gönenmek, mutlulanmak, öykülenmek bu denli olur. İlkyazda ölüm yoktur. Kişi ya sonyazda, ya da kışın duygulanır. Duygu anca o sürelerde ağır basar üstümüze.

O gün kar mı yağıyordu?

Gökyüzü kapalıydı. Yağmur az önce dinmişti, yerler ıslaktı. Ölüm işte o sıra geldi. Hiç beklenmedik bir anda. İlkyaz gibi. Uyurken, ya da sevişmenizi bitirdiğinizde, ya da o, o değilken. Artık şiir yoktu ,soğuk, taş koridorlu Adliye sarayı yoktu, tozlu, birbirine girmiş, birbirini hiç sevmeyen insanların çekişmelerini saklayan solukçul kaplı tel dosyalar yoktu. Belki yağan ilk karı da görmedi. İlk karı, ilk sabah çayını —o tazelik işleyen, kanı damarlarda hızlandıran, yüreği daha çabuk vurguya çağıran ilk sabah çayını— kızarmış ekmeği, kesme şekeri, beyaz teneke peynirini de görmedi.

Adı Zihni Hazinedaroğlu'ydu.

---

kutsal zaman

Yeni büyümüştüm, kopmuş yakınlığı benden
Esir çizgiler üstüne düşmüş ağırlığı gecenin..
Bir yerde varım, anlaşılmamış duvarlar,
Dibinde ölü bir kısrak gibi gerilmiş gölgem..

O taşalrdan kurulu bir denge duvarı
Çekiç sesleri döverdi çok sabahları
Ve paslı sularında yıkanır kıyıların,
Karanlığı ara sokakların...

Onu bir şans doğurdu
Saklar durur çürümüş ellerini
Şimdi kent vurmuş yüzüne mosmor...

Bir yakın zamanda hepsi
Ulur eskimiş bir bilinç yıkıntısında köpekler
Çok yerde varım, anlaşılmamış duvarlar,
Dibinde ölü bir kısrak gibi gerilmiş gölgeler...

Halûk ŞEVKET

Okuyucularımıza, bu sayıdan başlıyarak, «DÜNDEN BUGÜNDEN» başlığı altında şiirler sunacağız. Amacımız, yeni kuşaklara, her dönemde yeni kalmış şiirleri tanıtmak, sevdirmek; eskiere de, bu şiirleri bir kez daha hatırlatmaktır. Örnek olarak seçtiğimiz ozanların, yalnızca ün yapmış şiirlerini tekrarlamakla yetinmiyeceğiz; amanında gerekli etkiyi bırakmamış ya da okuyucuya ulaşmakta gecikmiş örnekleri de yayınlamakla, bu örnekleri yeniden değerlendirmek yolunu tutacağız.
Bir amacımız da şu: Eski - Yeni tartışmalarında, birtakım toptan ve gereksiz yadsımaları, değerine gerçekten inandığımız şiirlerle karşılamak, böylece şiir dünyamızda bir denge sağlamaktır.

devri dilârayı cumhuriyet

Dışarda bayram
Bayram bize mahrem
Sultanım, biçarem
Doldur içelim.

Şarkı da bilirsin
Söyliyebilirsin
Güzelsin, belisin
Doldur içelim.

Ben aşkınla şad
Sen sineler küşad
Devir Cumhuriyet
Doldur içelim.

AHMET MUHİP DIRANAS

bahar gökleri

Meltem mi ki bu esen, renk mi ki, şarkı mı ki
Şu dağdan aşağı ak bir bulut salkımı ki,
İçerime bir garip sarhoşluk akıtmada
Düşler mi ki şu burcu burcu kokan havada
Renk mi ki üzerimden aka duran bu nehir
Kork! Bahar seni al bir güle döndürebilir
Bir daha göstermemek üzere gökyüzünü
Ah bu gök yüzünden bir gün ayrılmanın hüznü.

Yattım coşkun çimenler üstünde uzun zaman
Kuşlar değil başımın üstünden hızla uçan
Kardeşlerin yüzyıllar önce kopmuş ah'ları
Ebediyen bu mavi gökyüzünden ayrı
Havada kavuşmanın bayıltan kokusu var
Durma, durma, gözünün alabildiği kadar
Sar, bu şarkı söyliyen, bu raks eden evreni
Ve ayırma, güzel gökyüzünden gözlerini
Yaşamak kadar güzel, saf, mavi gökyüzünden
Bağışlayan gökyüzünden, ebedî gökyüzünden.

ayaklar

Ölmüş o, ayrı düşmüş sürüden,
Ayakları dışarda örtüden.

Ölmüş herkes gibi ölen insan,
Yalnız ayaklar kalmış yaşayan.

Ardından ölüme düşen başın
İki kardeş baka kalmış şaşkın!

Der ki bu ayakları görenler:
Başım değilmiş düşünen meğer.

Ayaklarım, az gide uz gide,
Ayaklarım, ümitler peşinde.

Burada ansızın susup Kamış
Koyunları ezgisiz bırakmış.

Yolcu ölmüş, işte ayaklar hür!
Sahip ölmüş, ayaklar düşünür.

darağacı

Varla yok arası alaca bir an,
Kuşluk vakti, garip bir uzaklıktan
Şehrin alanında bir darağacı;
sallanıyor boşlukta bir yabancı.
Geçiyor sabahın yolu alnından
Ve yalın ayakları gecede...
—Yeni yollarını mı düşünmede
bu ayaklar? son durağına kadar
Ne uysal yürümüştür bu ayaklar.—
Rüzgârlı meydanda iki üç adam.
Uzatsam elimi alnını tutsam,
—Uyanır mı dersin? uykuda mı ki?
Olur a bu da bir uykudur belki.—
«Uyan kardeşim!» desem, bu uykudar
Yüzünü kapardı hemen, korkudan.
Çekilirken gece batıya doğru
Bir dam üstüne konmuş karga ruhu
Derdi göğe bakarak: «gün doğmada
Ya sallanır gördüğüm kim şu sehpada?
Ben mi? ben kişinin aynası mıyım,
Şu garip yolcunun aynısı mıyım!
Benzeten kim bana bu dağarcığı?
Orada sadece bir darağacı
Ve onda düzgârla sallanan bir dal.
Yalnız, beni düşünür gibi bir hal.»

«Ölümünden önce bir dosta övgü»

Bizde böyledir bu işler. Öldükten sonra överiz değerli adamları. Ha bir de yaşayanları da. Överiz ama, çıkarımız varsa, birşeyler bekliyorsak...

Rıfat Iigaz'ın bir şiir kitabı geçti elime. «Soluk Soluğa» adiyle bütün şiirlerini toplamış bir araya. Kitabın kapağında Rıfat'ın yüz çizgileriyle üzüntülü bir baş. Bir ömrü bir inanca harcayan adam. Hem de başından geçenlere o kadar öfkesiz ki, başkasının dertlerini anlatır gibi boş vermiş bütün olanlara.

Kitabı karıştırdıkça sardı beni bu şiirler. Bir de efkârlı zamanıma çattı mı? Sanatoryumda geçen yıllarını, Hasan Âli'nin yemin verip Sorkun Ortaokuluna öğretmen atadığını, Karaşemsettinoğlu'nun vekâlet emrine aldığını, tevkiflerini, özel sıkıntılarını düşündüm, düşündüm efkârlandım. Sonra şiirlere daldım. Konu komşunun dertleri, küçük Anadolu kasabalarının yoksunlukları, Sanatoryumdaki ak gömlekli doktorların fakir hastalara öğütleri, savaş yıllarının dalavereleri, Tramvaylarda gazete satan sıska öğrencileri dar gelirli emeklileri, hepsini, hepsini açık seçik serivermiş orta yere Rıfatçık. Bütün anlattıkları gün ışığında pırıl pırıl. Yok bunalımdı, yok anlamsızdı, yok soyutlamaydı diye saklanmamış karanlıklara.

dü, Öğretmen Okuluna gitti. Ben Liseyi bitirdim. Ta ki 1938 de Çemberlitaş çarşısındaki küçük bir şarapçı Dükkânında masaya yumruğu vurup şangır şungur indirene kadar bu buzlu camı.

Rıfat «sınıf» diye bir şiir kitabı çıkarmıştı o günlerde. Tramvayda gazete satan fakir çocuklarını seviyordu okulun. Atatürk'ün ölümüne ağlıyordu içi yanarak. Sonra öksürdü kısık kısık. Sonra yiğit yürekli bir şairden şiirler okudu yumuşak sesiyle. Sonra başına gelenleri anlattı bir bir. Rıfat'ı o kadar sevdim ki o şarap gecesinde. Mavi gözlerini eritiverdim kıpkırmızı şarapda. Dünya dertlerine boş verip gülümseyen yüzünü öpecektim boynuna sarılarak. Ama ben Maliye Müfettiş Muaviniydim, o yıllarda. Cebimde kimlik kartım vardı Başbakanın imzaladığı. Çekim vardı ayda 400.— lira alabilecek. İstediğim Defterdarı alaşağı edebilirdim sandalyasından. Pompalayıp pompalayıp kabartmışlardı koltuklarımızı. Halbuki Rıfatçık orta okul Hocalığından vekâlet emrine alınmıştı o günlerde. «Sınıf» diye şiir kitabı çıkarılır mıydı tek Parti döneminde. Öteki sınıf anlamına da gelmez miydi şu şiirler. İmtiyazsız, sınıfsız bir toplum değil miydik o günlerde. Ama şarap o kadar tatlıydı ki o gece. Rıfat o kadar sevimliydi ki. Onun gönül verdiği işçiler, fakir öğrenciler, hasta memurlar, çaresiz öğretmenler o kadar bana yakındı ki o gece. Boş verdim polise, molise. Yedik, içtik, şiir okuduk, küfür ettik, attık kahkahaları...

HİLMİ ÖZGEN

SOLUK SOLUĞA

Zaten benim aklım ermez başka türlüsüne. Bir adam ağlıyorsa göz yaşları damlamalı şıpır, şıpır. İçi yanıyorsa sararıvermeli kitabın yaprakları. Kavga adamı ise, kan kırmızı bir karpuz kesmeli Bursa bıçağı ile. Bir dilimi bile yüreğini soğutmalı okuyucunun.

«Ulan be dedim, anasını sattığımın dünyası. Ha ölüsünü beklemeden dirisini öveyim de şu Çakıroğlan'nın, ne olacaksa olsun.» diye aldım elime kalemi.

Rıfat benim sınıf arkadaşımdı. Kastamonu lisesinde. Hem kıskanır, hem severdim bu çakır oğlancığı. Ben de şiir yazardım o yıllarda. Saçlı sakallı Mehmet Akif'in kazandığı «İstiklâl Marşı» yarışına ikimiz de katılmıştık kısa pantalonlarımızla. Ama o benden gizli yollamış şiirini, ben de ondan saklamıştım yarışmaya katıldığımı. Sonra ikimize de ikişer satırlık teşekkür mektubu geldiydi yarışma jürisinden. İkimizde onbeş yaşında idik o yıllarda. O belki ondört.

Önce o bana gösterdi «Maarif Vekâleti» başlıklı resmî yazıyı. Sonra ben çıkardım cebimdeki zarfı kasılarak. Bana sadece teşekkür ediliyor ona «şiir yazmaya devam etmesi temenni olunarak başarılar diliyordu» bu resmî yazı. Ondan sonra Rıfat'ı sevemedim bir daha. Bakışları daha bir hain geldi bana. Çakır gözleri daha bir zehirli. Aramıza bir buzlu cam giriverdi bu yazıdan sonra. Onun babası öl-

Yerin kulağı olur da koskoca Çemberlitaşın alıcı verici radyosu olmaz mıydı? O namussuz, o çipil gözlü, köse sakallı bir herif vardı ya yanımızdaki masada bizi dinleyip pis pis sırıtan, yememiş, içmemiş, jurnallamış o şarap gecesini. Bir telgraf, Ankaraya çağırdılar beni. Önce 400.— liralık çekim alındı elimden, gitti paracıklar. Kaldık 66.— lira maaşa. Sonra kimlik kartım koskoca imzalı. Sonra başladı bir zoklama. «Sıhhi sebebden başka bir göreve naklini iste» diye. «Haşa, dedim, dayattım, tilki bakışlı Teftiş Reisine. Ben Vekil değilim ki sıhhi sebebden istifa edeyim. Siz bulun bir sebeb, atın beni Heyetten,» diye direttim Allah direttim. Hanım, çoluk çocuk, baldızlar, kaynanalar, dayıoğulları, mukaddes aile ocağı, kışlık kömür, oğlanın kızamığı, ev sahibinin kalleşliği... Kısaca cümle alem ayaklandı benim diretmeme karşı. Sonunda ben yazmışım gibi bir dilekçe hazırlayıp baş vurmuşlar başka bir Bakanlığa, oraya geçtim yine Müfettiş olarak, namusumuz kurtuldu çok şükür...

Dönelim Rıfat'a, o yıllardan sonra «yarenlik». daha sonra «Yaşadıkça» sonra «Devam» ve en sonra da bu kitapların en güzel şiirlerini bir araya toplayan «Soluk Soluğa» yayınlandı şiir dünyamıza.

Bu yaz «Vatan» yazı işlerinde karşılaştık Rıfat'la. 1945 den beri görüşmemiştik onunla. O girdi, çıktı bir

kaç kez daha. Benim de ağzım yanmıştı o şarap gecesinden. Sünepelik, korkaklık, yüreksizlik bir yandan. Metin gibi söylemek gerekirse :.

«Gidi gençlik, geçim derdi, çok çekmişlik...»

Ne ise yine sarıldık bir birimize ve ertesi akşam çektik kafaları baş başa. Baktım ki Rıfat halâ soluk soluğa yaşıyor. Sanki Lisenin bahçesinde topun arkasından koşuyor, sanki kalkan bir trene yetişecek, sanki bir hayalet kovalıyor gecenin karanlığında. Anlattı bütün hayatını. Sabahattin Âli'nin «Kurtla Tilki» öyküsüne giren yumruk olayını. Sanatoryumlarda çektiklerini, mahpushaneleri, evlenip ayrıldığı yüreksiz kadınları... hepsini, hepsini. Zehir zıkkım etti o gecemi, sonra çekip gitti. Arkasından yattım ama uyku tutmadı. İki miydi, üç müydü, uykum kaçtı bu yaz gecesinde. Kalktım, oturdum karanlık denize karşı. Masamın üzerinde Rıfat'ın şiir kitabı. Kapaktaki resimde Rıfat'ın yüz çizgileri soluk ve yorgun. Bir yanı sarı, bir yanı ak. Göz kapakları aralıksı ama. Mavisi belli değil. Dalgın mı, dargın mı, mutsuz mu, mutlu mu belli değil. Ölülerin yüzünden çıkarılan balmumu kalıplar gibi geldi bana. İçim bir cız etti. Sonra okudum bir şiirini. Okudum birini daha. Bir inanca harcanan koskoca bir ömür geldi gözlerimin önüne. Çocukluğumun o canlı, şakacı, iğneci Rıfatından kala kala solgun bir yüzle bir kaç kitap dolusu şiir kalmış ortalıkta. Bir ömrün muhasebesini yapan bu şiiri beraberce okuyup gevezeliği keselim isterseniz :

BİLSEM Kİ

Bu ayaklar benden hesap soracak.
Bir düşüncenin peşinde dolaştırdım
sokak, sokak
Bu baş, bu eğilmez baş da öyle
Bazı sarhoş, bazı yorgun
Her zaman bir yastığa hasret.
Bu ciğer de hesap soracak
Esirgedim güneşini havasını
Bu ağız, bu dişler, bu miğde
Ne ikram edebildim ki bol keseden.
Bu bilekler de hesap soracak
Göz yumdum çektikleri eziyete.
Bilsem ki kimsenin parmağı yok
Bu sürüp giden işkencede.
Kılım bile kıpırdamadan bir sabah
Çekerdim darağacına kendimi
Bilsem ki suç bende.

Göl-gesiz

«Ölümünden sonra bir dosta övgü»

Zihni gevezelikten hoşlanmazdı ama bizim çenemiz durmaz ki. Zaten konuşurken bilinmez âlemlerden ses alan bir medyum gibi ince, titrek sesiyle yavaş yavaş fısıldardı. Tümsustu artık. Şimdi şiirleri ve resimleri konuşacak Zihni'nin.

Son kitabı «GÖLGESİZ» de:

Kendi ölüsünü taşıyan gövdenin sevinci
Sabahların uyarıcı gücüne eşit.
Acının daha da acıyıp kıvanca döndüğü anda
Bezgin gök yuvarlağına iyice gömülmüş.

Diyerek «acının daha da acıyıp kıvanca döndüğü» bir âlemde kendi ölüsünü taşıdı durdu. Ama bu çelimsiz yapı, bu zayıf yaratık ancak bu kadar taşıyabildi bir ölüyü. Yaprakların yanık sarıya döndüğü güneşli bir sonbahar gününde hep beraber bıraktık ölüsünü toprağa. Üstüne konan süslü çelenklerden bir tek karanfil düşüverdi mezarının üstüne. Toptaze toprakta kırmızı bir nokta gibi...

Yaşama savaşını şöyle anlatır bu kitabında:

Düşüncenin sınırsızlığında cismin katılığı
Kavrayan sancılarla uzayı amansız
Bir zorunlu yenilişte çarpınca boşluğa
Cansız...

Bu kepaze yaşantımızda, bu rezil öykümüzde «zorunlu bir yenilişle boşluğa çarpıp ölmüyorsak» moral gücümüzden değil bu. Nasırlanmış benliğimizden, kaşarlanmış kalıbımızdan.

Yere düşer düşmez tuzla buz olan halis kristalin asaleti kötü bir cam fabrikasının kirli mavimsi bardaklarında aranır mı? çatlar, kenarı kopar ama bardak yaşantısını sürdürür.

Bir örnek daha:

Koyu durgunluğuna suların nedensiz değil
Atılıp silinmek gölgelerle küherçile beyazlığında
Zehirlerle yitik özentisiz bir gurura
Kara kargaların çarpınca kanatları.

Gogen'in beynini oyan Kara Kargalar, Allen Poe'yi Raven, Ravın diye inleten kuzgunun korkunç sesi, Zihni'de bir resim görüntüsü olmuş daha çok. Zihni insanlık gururunu zehirlerle öldürmüş, sanatçı kişileri için için kemiren bu kurttan arınmış, pırıl pırıl bir insandı. Ona kanat çarpmak isteyen Kara Kargalar küherçile aklığındaki temiz ruhunun koyu durgunluğuna düşüp kayboluyorlardı.

Bir gün yakın bir dostunun, çıkarcı bir olaya karıştığını duyunca yüzü allak bullak olmuş «bir ipek böceği gibi ördüğüm kozadan çıkmamakta haksız mıyım» diye bana dert yanmıştı. Ondan sonra ben Zihni'yi bir ipek böceğine benzetir oldum. Sadece dut yaprağı yiyip, bu albominsiz ve proteinsiz yeşillikten benbeyaz ipek çıkaran incecik bir böcek... Zihni'yi yakından tanıyanlar belki farkına varmışlardır. O hiç bir şey yemezdi. Üç dört saat süren

bir sıra dil balığı

Benim onlara anlattığım şeylerde
Yol hazırlığı eskimiş kâğıtlar yakılan bahçelerde.

Olmak sirklerde biraz, çünkü ölümden biraz
Alınan, daha başlama saatinden önceki iplerde
Asılı. Yol hazırlığı. Ve ipek armalardaki
Yaldızlı. Çok eski yapılardaki o mermer heykellerde.

Yol hazırlığı dişisi sonsuz olan gözlerde.

Her gün saçlarımız uzuyor, birtakım istasyonlardan
geçiyoruz
Bu sanki olağandır ve böyle.

Gündüzleri çırakları genelevlere dadanan dükkânla-
rın
Kalmak çuvalları üstünde
Ki değişmez bir çocuklukla kayılan, eski
O herkesin bizi çağırma mevsimlerinde
Dönüp dönüp arkamıza baktığımız
Bu tozları yeni alınmış sessizlikte
Bir çift uysal bıçaktır saplanmış gövdemize
Ağrısız, dingin, paslanır ayaklarımız.

Sevişmeyi öneren o ilk çağ resimlerinde.

Fulyalar. Geceleri bardaklar, uzaklar yıkanırken
Bizim olmıyan evlerde
Girsek de bizim olmıyan barlarda, müzikhollerde
Çalgılı. Yol hazırlığı. O soğuk han kapılarındaki
Hiç konuşmıyan şoförler ve donmuş gazetelerde.

Ve umut kesilir de bir gün ölümle artık
En uzun mektuplardan birkaçı çekmecelerde.

Var mıydık? Belki.. biraz
Bir sıra dil balığı kesiksiz eylemlerde.

Edip CANSEVER

---

bir içki sofrasında beyaz peynirden bir küçük parça koparır, zehirlerle acılaştırdığı lokmalarına katık ederdi.

İpek böceği kozasını örüp bitirdikten sonra deler çıkar, kanatlanır. Yaşantısının son durağında en büyük zevkleri tadarak aşk içinde ölür, gider. Onun ruhu kışa bakan bir güz gecesinde çekti gitti. Bembeyaz bir kefene sarıp cebeci mezarlığına bıraktığımız onun cansız kozasıydı. Bu ipek kanatlı kelebek şimdi kimbilir hangi dalda çırpınır, durur...

***

Öteye yolladığımız her dost, verici bir radyo istasyonu gibi gelir bana. Dalga uzunluklarımızı ömür boyunca ayarladığımız dostlar mesajlar yollarlar bizlere. Yeni şiirin ezberlenmesi, bellekte tutulması ne kadar zordur biliriz. Ama geçen sabah onun bir şiiri ile uyandım yatağımda:

Bir acı kokulu çiçekte açılan gök yüzü
Kasların sızısına ağır
Uçup gitmiş buğulardan artık çıplaklığa
Çılgınca yansıyan...

O, bana demek istiyordu ki, «Ne yanarsın bana dostum. Kaslarımın sızısı yok ki gayri acı duyayım. Uçup gitmiş buğulardan başka ne kaldı ki gökyüzünde...»

Her ozan ölümünü bir parça sezmiş ve onu çevresine duyurmak istemiştir. Ama Zihni'nin «GÖLGESİZ» deki şiirleri bir ölü tarafından düzülüp bir medyum eliyle yazılsaydı bu kadar anlamlı olurdu. İşte bir örnek daha :

Ölümle iç içe yaşamanın iğrençliğine ilkin
Dokundu dişi dudakların arzusu sıcak
Bu kanlı esintide gelişen kıvanç
Doğanın mutluluğuna sığmayacak.

O kadar ince, o kadar hafif ve o kadar ruhsal ki bu şiirler, gün ışığında kara toprağa gölge düşürmeyen ince bir bulut gibi hafif ve buğumsuz. Ölülerin gölgesi olur mu ki kara toprakta?...

***

Bir de devrimci yönü vardı Zihni'nin. Ankara Devrim Ocağının Sanat Kolu Başkanıydı. Sabahtan öğleye mahkeme koridorları, öğleden akşama banka bürosu, akşamın karanlığında da Devrim Ocağı toplantısı... «Günün yorgunluğunu devrimci ve ilerici gençlerin arasında unutuyorum» derdi bana.

27 Mayısta ne kadar sevinmişti. Bu sıcak bahar güneşinden neler ummamıştı Zihni. «GÖLGESİZ» deki 29 uncu dörtlük bakın nasıl sesleniyor:

Bir taze kanla damlamış gökyüzüne
Vurulmuş acılarla başlayan sabah
Belirsiz ışıltılarla yansıyan çok uzak
Boyutlara sığmaz ölümcül sessizlikte...

Bilmem anlaşıldı mı dostlar. Bu şiir masmavi bir nisan sabahını canlandırdı mı gözlerinizde. Örneğin bir 29 Nisan sabahı. Bir taze kan damlamış tertemiz gökyüzüne. Turan Emeksiz'in kanı değil mi bu? Özgürlük savaşımızın bu ilk şehidi için neler söylenmedi, neler... Ama hepsi de yüksek sesle okunacak meydan şiirleri. O yiğit gencin ruhu ile sessizce konuşmak için hiç bir şey söylemedi ozanlarımız. Zihni bu içli şiirinde Emeksiz'in ölümsüz ruhu ile konuşuverdi gizlice. Üçüncü okuyuşumda sezebildim bu gerçeği. Bu isimsiz şiirin 29 uncu oluşu sadece bir raslantı değildi elbet. Özgürlük savaşımızın gizli bir senbolünü, 29 Nisan sabahı anlatıyordu bize...

Bütün şiirlerinde sessizce konuşan, kulağımıza bir şeyler fısıldayan değerli bir ozanımızı daha yitirdik. Ama «GÖLGESİZ» elimizde kaldı. Zaten sanatçının en büyük çabası ölüm korkusundan, unutulmak kuşkusundan gelmiyor mu?

Zihni ömrü boyunca GÖLGESİZ yaşadı, kimsenin gölgesini kesmedi. Ama «GÖLGESİZ» deki şiirler gelecek kuşaklara bir güneş gibi ışık saçacak.

Hilmi ÖZGEN

Fahir Aksoy Konuşuyor

DOST

Daha çok sanat röportajları, resim eleştirileriyle tanınan Fahir Aksoy 12 Kasım Pazartesi günü açtığı bir sergide çalışmalarını gösterdi. O gün Sanat Severler Kulübü'ne gidenler belki de bir amatörden beklemedikleri ölçüde ilginç ve kaliteli bir sergiyle karşılaştılar. Bir hafta sürece açık kalan sergi ayrıca bu sezon Ankara'da açılan ilk kişisel sergi özelliğini taşıyordu. Aşağıda Fahir Aksoyla yaptığımız bir konuşmayı veriyoruz.

— *Bunca yıldır sanat dünyamızda, sanatçılarla birlikte sürüp giden bir yaşamınız olduğunu biliyoruz. Böylesine apansız sanat yapmağa yönelirken şiirde, yazında değil de resimde karar kılmanızın, fırçaya sarılmanızın nedenlerini açıklar mısınız?*

— Sanat yapmağa yönelişim apansız olmadı pek: Zaman zaman evimde amatörce çalışmalar yapıyordum. Şimdi Paris'te bulunan değerli bir ressam arkadaşın atölyesinde boyalarla haşır neşir olmağa başlamıştım. Sergilediğim resimler son bir buçuk yılın ürünleridir. Şiirde, yazında değil de resimde karar kılmamın nedeni plastik sanatların benim üzerimde daha etkin oluşundandır.

— *Serginizden söz açılırken bir «Demir Çağı» deyimi geçiyordu. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?*

— Sergim üzerine konuşulan bir dost çevresinde şair arkadaşlardan Ceyhun Atuf Kansu bu deyimi ortaya attı. Resimlerimde demirle pentürü bağdaştırma çabasını böyle bir anlam içinde almak doğru ise de benim için herşeyden önce resim değerlerine, tadlarına varmak önemlidir. Salt bir «DEMİR ÇAĞI» epoku ileri sürdüğümü söyliyemem. Ancak, bizde demiri pentüre katmağa çalışan ilk ressam olduğum söylenebilir, sanıyorum.

— *Serginizde birbirine karşıt iki ayrı görüşle yapılmış, soyut-somut çalışmalar vardı. Bu görüşlerden birinde karar vermeniz gerekirse, bir ressam olarak, hangisini seçerdiniz?*

— Somut kavramlar, görüntüler başlangıçta her sanatçıyı köklü ve doğru bir yola götürür. Bu yoldan yeni bir yoruma, kişiliğe varmak mümkün olabilir sanırım. Soyutla somutun kesinlikle ayrıldığı çizgi yaşamamız ve düşüncemizle varılan bir aşamadır. Ben ilkin somut görüntüleri yorumlamağa çalıştım. Giderek soyut kendiliğinden işlerimde belirdi. Oysa daha çok somuta dayalı bir bütünü araştırmak ve bulmak dileğindeyim ben.

— *Genel olarak çalışmalarına karşı ilgi duyduğunuz ressamlar var mıdır, kimlerdir?*

— Günümüzün resim sanatı türlü kollardan önünde durulmaz bir hızla gelişip serpilmektedir. Tüm bu çalışmalar çağımız resim sanatını yapan görüşleri içine almaktadır. Tek yönlü tutkulara sapmadan bu gelişimleri izlemekteyim. Bunca çalışmalar arasında yarına kalacak olanlar duygu ve düşünce yönünden içtenlikle ve aşkla yapılmış olanlardır. Son yıllarda Batı'nın ilginç sanatçıları arasında ilgi çeken ZOLTAN KEMENY bakırı, demiri salt organik yapı olarak kullanmaktadır. Bu sanatçının çalışmalarında belki de yapmak istediklerimle uyuşan bir özellik bul- *(20. Sayfada)*

HÜSEYİN CÖNTÜRK

DERGİLERİ OKURKEN

Bir Öykücü

Yelken dergisinin Ekim 1962 sayısında Adnan Özyalçıner'in «Ne de bir Martı Uçuyordu Gökte» adlı bir öyküsü çıktı. İlginç bir öykü. Özyalçıner bana anlatım bakımından gelişiyor geldi. Dolambaçlı, sıfatlarla pıhtılaştırılmış dili, yine öyle de olsa, bir silkiniyor gibi bu yazısiyle. Öykü dediğiniz, insanı, okumaya başlarken yakalamalı. Şiir ise, sonuna doğru. Sonuna doğru yakalamalı ki bir daha okuyasınız şiiri. Ama öykü öyle değil. İki kez arka arkaya okunmaz. İlk ele alınınca sarmazsa insanı bırakılır. «Ne de bir Martı» öyküsü, bu açıdan, başarılı.

Özyalçıner'in 1960 ta A yayımlarından çıkan *Panayır* adlı kitabındaki 9 üyküden 4 ünü ya ilk sayfalarında ya da ortalarına doğru bırakmış, okuyamamıştım. (Bu öyküden anlamadığımdan olabilir.) Özyalçıner kitabından sonra başka öyküler daha yayımladı. Gördüm bunları, ama okuyamadım onları da. Yalnız geçenlerde çıkan *(Varlık, 15 Ağustos 1962)* «Çark» öyküsünü de okumuş bulunuyorum. İşte bu kadar bildiğime göre konuşacağım.

Beni bir çizgisi çok ilgilendirdi Özyalçıner'in. Konuşacaklarım da onun üzerinde.

Özyalçıner'e göre gök «eskimiş». İnsanların konuşmaları «binlerce yılın tıpkılığını taşıyor.» «Hep aynı oluyor gök.» İnsanlar «alıştıklarından şaşmıyorlar.» Ölüleri «şehir mezarlığına taşımak neyi değiştirecekti ki?» Blok apartımanlar «o bir avuç açıklığı, ışıltıyı, göğü kapatarak güçsüz soluklarımızın büsbütün kesilmesine» sebep oluyor. İnsanlar «hep aynı evlerin kapılarını» çalıyorlar, «sokakların hep aynı dönemeçlerini» dönüyorlar. Bostan beygirleri gibi. İnsan böyle dönerken «gözü kapalı ya da açık» mış fark etmez. Havasızlıktan boğuluyoruz hepimiz «az ve yalancı ışıklı dar koridorların soğuk lâbirentlerinde sıkışıp kalarak.» Ve yine, «hep o aynı gök yüzü.»

Özyalçıner'in içinde yaşadığı çevreyi görüş tarzı ve çevrenin onda nasıl izlenimler, özellikle nasıl rahatsızlıklar, yarattığı anlaşılıyor sanırım yukarıdaki kesimlerden. Burası bence ilginç değil. Çünkü çok sanatçı var böylesini söyliyen. Beni ilgilendiren, Özyalçıner'in bu çevreye karşı, *tepkisi*dir, tepkisinin tarzıdır. Şimdi onu anlatacağım.

Özyalçıner, bir kahraman ile atını, birlikte, duvarlar altında bırakıyor, yıkılan duvarların (1958). Bu iki varlık o çevreye ilişkildir, belki de onu sembolize etmektedir.

> Gelenler, hep o ağaçlıklı asfalt yoldan geldiler, sonra da, hiç bir şey söylemeden, aptalcasına ölüp gittiler. Biri bile, ağaçlıklı asfalt yoldan başkasını düşünmedi, denemeye kalkışmadı... Yüzümü kızartıp bazılarının önünü kestim. Öteki yolları anlattım, yeni bulduğum yolu gösterdim. Daha yakın. Daha kolay. İstelik hiç eskitilmemiş. Ölüme daha uzak. Aldırmadılar.

Özyalçıner, başka bir öyküsünde (1958) böyle diyerek, o «sözlerine aldırmıyanların» da ölümünü hazırlıyor. Başka bir öyküsünde daha böyle ölüme itme var, bir bölük insanı (1959). Sebebi, öykücünün, modern anlayışla açılan, ya da açıldığı iddia edilen, şehir caddelerine karşı tepkisi:

> Otobüsler geniş yollarda tam gazla gidiyor; birbirlerine geçme esasına göre yapıldıklarından, hattâ buna zorlandıklarından dolayı da dışarı bakıldığında bir şey görmek mümkün olmuyordu. Zaten yavaş yavaş ta gitseler farketmiyecekti. Görülecek bir şey bırakılmamıştı. Saklı bir şey.
>
> Kapılarına kadar tıka basa doluşuyorduk içlerine.
>
> Herkes dümdüz bakıyordu birbirine, görmeden oturuyorlardı. Kapının yakınındaydım. Düğme tam elimin altındaydı. Parmağımı kıpırdatsam kapı rahatça açılırdı. Basamak doluydu. Hepsinin de sırtı kapıya yaslıydı. Parmağımın sinsice oynadığını duydum. Sonra da kör bir yılan gibi kıvrılıp düğmeyi birdenbire elleyiverdi. Kapı çarçabuk açılıp kendine yaslananları patırtısız aşağı döktükten sonra yeniden o sessiz kör yılanın dokunuşiyle kapandı.

Son öyküsünde de, yazıma köklük eden «Ne de bir Martı» öyküsünde de (1962), Özyalçıner bu sevmediği, rahatsızlandığı çevreye aynı tepkiyi gösteriyor, daha şiddetli olarak. İnsanlığı (çevreyi) büyük bir yolcu gemisine benzetiyor ve onu vahşi bir insana (tek bir insana) tahrip ettiriyor. Gemi, sonunda, «bir eski zaman hayvanının

leşi gibi» kalakalıyor denizin ortasında.

«Tahrip», «cana kastetme» bütün bu öykülerdeki ortak işlem. Yıldan yıla da artan bir şiddetle uygulamış bu işlemi öykücü.

Peki ne olacak bundan sonra? diye soruyor insan. Cevabı kolay: Ya Özyalçıner *en sert* tepkisini anlatımlayan en güzel öyküsüyle bize gelecek, ya da, bu tepkilerin yolunda tıkanıp kabak tadı verecek.

Bir ilginç noktası daha var Özyalçıner'in. Belki yukarıdakinden de önemli: Öykülerinde bir «hayal öğesi» arada bir teyel atıyor. Son öyküsünde bu teyel, *örgü* olma yolunda. Özyalçıner için iyi bir şey bu. Ama «klâsik» bir örgü olma tehlikesi şimdiden seziliyor. Bence Özyalçıner «asfalt yol»a karşı koyduğu o hayali yolu, «yeni bulduğu yolu» saptayıp geliştirebilirse çok daha iyi sonuç alabilecektir.

Biliyoruz ki çevreye tepkiler çok olur ve bir çok yazarlar beğenmedikleri çevre yerine bir başkasını öne sürerler. Kimisi de açıkça faşist, sosyalist, ya da demokratik bir düzenin propagandasını yapar. Özyalçıner'in tepkisi kendisini böyle bir yola itmiyor. O bu haliyle bile bence sınıfını geçecek not almaktadır. Ama tepkisine paralel olarak, o sözünü ettiği ve bulduğunu söylediği «yeni yolu» bize de gösterebilirse (ben göremiyorum) iftihar listesine de geçebilir.

Başka Öykücüler

Değişim dergisinin 15 Ekim 1962 sayısında Orhan Duru ile Sevgi Nutku'nun iki öyküsü var, bunlara öykü demek gerekse. Adları, sırasiyle, «Lâğım» ve «Kör Şeytan İğneni Buldum Vermem Sen Benim Tanrımı Ver de». Bir de Muzaffer Erdost'un yine öykümsü bir yazısı var, «Birinci Ağıt» adlı, *Dost*'un Aralık 1962 sayısında. Üçünde de bir «hayal öğesi»nin ağır bastığı görülüyor. Bundan başka bir de «toplumsal eleştiri» kaygısının ana çatkıyı kurduğu görülüyor bu öykülerde. Çok seviniyorum bu tarz yazıların artmasına. Bundan önceki kuşaktan Sait Faik'ı hatırlıyorum. «Öyle bir Hikâye», «Yalnızlığın Yarattığı İnsan», «Alemdağ'da Var bir Yılan», «Panco'nun Rüyası», ve «Yılan Uykusu» adlı öyküleriyle o da bir «hayale bürünmüştü.» Bunlardan üçüncü öyküde toplum eleştirisi de vardı. Ama bu öykülerin büyük bir değeri olduğunu sanmıyorum. Bence «hayal öğeleri»ni değerlendirerek en başarılı ürün veren Onat Kutlar olmuştur, *İshak* adlı kitabıyla. Ama onda «toplumsal eleştiri» boyutu yok gibi bir şey. Nutku, Duru ve Erdost her iki boyutu da yazılarına çatkı yapmak niyetinde görünüyorlar. Niyetleri öyle değilse bile sonuçlar öyle. İlginç olan şu ki her üçü teknikçe ayrı. Duru ile Erdost'un bu tarz yazıları çoğaldıkça konuşmak daha yerinde olur. Nutku'ya gelince, o *Perçemli Tutku* kitabıyla getirdiği özel çizgiyi uzatmak, geliştirmek çabasında.. Ve bence o şimdiden başarılı sayılabilir. Üzerinde ayrıca durulmalıdır.

Bir Yabancı Öykücü

Sewanee Review'nun Güz 1962 sayısının büyük bir kısmı öykücü, romancı ve oyun yazarı Peter Taylor'a ayrılmış. Ama kendisi daha çok öykücü. Öyküleri de uzun soydan. Her biri 20-30 kitap sayfası boyunda. Bir şiiri saymazsak, dergi Taylor'un «At the Drugstore» başlıklı öyküsü ile başlıyor. Bunu Taylor'un öyküleri üzerine yazılmış bir eleştiri kovalıyor. Yazarı Morgan Blum. 18 kitap sayfası tutuyor. Sonra Taylor'un oyunları üzerine bir eleştirme var. Ardından da ilk roman ve öyküleri üzerine yazılmış başka bir eleştiri geliyor. Kendisi 1937 denberi yazan bir öykücü. Bu son gelenle bende dört öyküsü var Taylor'un. Üçünü okumuş bulunuyorum. Bana da ilginç geliyor bu öykücü.

Eleştirmen Blum yazısının bir yerinde şöyle diyor aşağı yukarı: Taylor, Tolstoy'un meziyetlerine yaklaşan seyrek yazarlardan. O, gerçek aileler yaratmakta ve aile yaşamları ile bizi heyecana getirmekte büyük yeti gösteriyor. Ayrıca bir insanın ortaya koyduğu her harekette o insanın varlığının bütün tarihini görme yetisi var onda.

Bendeki öykülerinde bu özellikler rahat rahat görülüyor. Ben bir de şu özelliği görür gibi oluyorum: Taylor, insanlardaki sevimsiz, rahatsız edici nitelikler üzerinde fazla duruyor. Bunları sanki odak noktası yapıyor.

Taylor, okunması kolay yazarlardan. İngilizceyi söktürmekte olanlara, ingilizceyi bilenlere salık veririm.

anlam

Bak bu dünya bir başka
Bir başka benim sana bakmam
Bitmedik duygularla varıyorum ayrılığa
İşte burda başlar özgürlük savaşı
Kongoda Kübada Türkiyede
Bir başka anlam içinde seviyorum seni
Seni seni seni seni

Bir ince duvar yıkıyorlar üstümüze
Ama nasıl yıkıyorlar öylesine aptal
Gözlerinle görüyorsun bak ben ölmüyorum
Milyonlarca kurşun giriyor döşüme
Ölmüyorum ölmüyoruz ölmeyiz
Çin olan Çinde bir insana varıyoruz seninle
Çin olan Çinde sen oluyoruz bir başka deyimle Hırsız Hasan

Güneş aydınlık sıcak
Senin daracık giysilerin gibi tıpkı
Bak bu dünya başka
Bir başka anlam içinde benim sana bakmam.

Nevzat ÜSTÜN

MUZAFFER ERDOST

Kuduz

14 Kasım, Çarşamba

ALTINCI GÜN:

Kuduz köpeğin ısırdığı adam henüz bulunamadı

Radyo ve gazetelerle aşı olmıya davet edilen adamı polis de arıyor...

ÖZEL.

Altı gün önce kuduz bir köpek tarafından ısırılan kurşuni trençkotlu, orta boylu, zayıf bir adam, radyo ve gazetelerin ısrarlı yayınlarına rağmen dün de ortaya çıkmamıştır. Adamın akıl muvazenesinin bozuk ve dilsiz olmasından şüphe edilmekle birlikte polis onun aranan bir katil olması ihtimali üzerinde de durmaktadır.

Gazeteye bir daha baktım, gizlice ve kalbim çarparak. Böyle olmasını korkarak bekliyordum. Şimdi bazı viruslar, ağır ağır ve sabırla, sinirleri takip ederek bir beyne ölüm götürüyorlardı. Bedenin karanlığı içersinde, sık dokuların arasında, ağır ağır gidiyorlardı, oraya, oraya, işte oraya ve Cornu ammonis'e. Uzakta bir yerde oluyordu bu. Ne kadar uzakta onu bilmiyorum. Radyolar onu çağırıyordu, gazeteler onu çağırıyordu. Onu kurtarmak istiyordu kâğıtlar, yazı makinaları, teleksler, entertipler, hurufatlar, rotatifler, kamyonlar, kâğıt fabrikaları ve ormanlar, onu kurtarmak istiyordu kelimeler, mikrofonlar, radyolar, dövizler, odalar ve zaman bir dev gibi onu da kendi içinde çeviriyor ve bazı viruslar ağır ağır karanlık bedenin içersinde ilerliyorlardı. Oraya, oraya, işte oraya, Cornu ammonis'e..

ALTINCI GÜN:

Kuduz köpeğin ısırdığı adam henüz bulunamadı

Radyo ve gazetelerle aşı olmıya davet edilen adamı polis de arıyor...

Altı gün önceydi. Onu, o şimdi bilinmiyeni, çağrılanı, bekleneni altı gün önce hastaneden çıkarken görmüştüm. Deftere imza atıyordu. Kendisine bir torba verdiler. Koridorda yürüdü bir zaman, sonra sağa dönerek kayboldu. Görüyordum işte, duyuyordum söylediklerini: *«Bu gün taburcu oldum, gidiyorum artık. Kızkardeşimin elbiselerini almıya geldim..» (...) «On gün önce öldü. Burada. On gün önce diyorum, herhalde, pek çıkaramıyorum şimdi..»*

Sonra aradan ne kadar geçti bilmiyorum; sokakta yürürken önümde bir karışıklık oldu. Birden oldu bu. Torbayla, ayağıyla vuruyordu kendisine saldıran bir köpeğe. Olduğum yerde kalmış bakıyordum. Sonra birden kayboldu köpek. Geldiği gibi kayboldu, nasıl ortada birden göründüyse öyle.. O, torbasını yere bıraktı, pantolonun paçasını sıyırdı. Bacağına eğildi, gördüm, kan akıyordu, ellerinde tomur tomur kan lekeleri vardı.

ALTINCI GÜN:

Kuduz köpeğin ısırdığı adam henüz bulunamadı

Radyo ve gazetelerle aşı olmıya davet

Gazeteyi bıraktım masaya..

29 Kasım, Perşembe

Gazeteler azaltarak, tek sütuna, iç sayfalara iterek artık unuttular onu ve heyecanını paraya çevirerek tükettiler, bir posa gibi fırlatarak yeni heyecanlarının büyük çarkı içinde dönmeye devam ettiler. O, hergün biraz daha artıyordu bende.. Hattâ öyle ki, bazan kendimi o olayların tekrar akışı içinde buluyor ve geleceğe doğru içimde bir takım karışık olayların dizilip sıralandığını, tekrar buğulanarak tam kaybolacakken, yeniden yeni bir biçimde ve başkalaşarak bana bir fotoğraf gibi göründüğünün bilincine varıyordum. Bazı viruslar gidiyorlardı. Gidiyordum hastanenin uyumuş kapıcılarına ve bezgin defter tutucularına. Soruyorum onu, onun olduğunu söylemeden kimseye. Arıyorum ölen kızkardeşini ve hastaneden çıkan kendisini. Gidiyordu virus, defterlere altalta yazılmış isimler, günler, boş ve sadece bazıları maaş alsın diye tutulmuş defterler, imzalar, parmak izleri, şeyler ve gidiyordu virus. Ayaktayken ve uzandığı zaman yatağına, tepe aşağı dikildiği zaman, sağa döndüğü zaman, güldüğü zaman, hiç gülmese bile gidiyordu virus, değişmez yolunun üzerinde ve üremek hazzıyla, kendisini bu eskiyen zamanın içinde sürdürebilmek için.. Kaybomluş, yitmiş bir bedende nereye, niçin gittiğini bilmeden, kavramadan hiçbir şeyi ve üremek için, bu güdüyle, bu hazla, intikamına gidiyordu virus, o defterden o deftere gidiyordum, bodrumdan yukarı katlara, yukarı katlardan aşağılara ve yukarılara, defterlere, büyük ve çirkin defterlere, siyah kaplı ve içleri bölmeli, bölmeli, bölmeli defterlere, gidiyordu virus, arıyordum onu ve kızkardeşini, ölmüş olsa bile, birleştirerek «benim» diyecek adını, iyi yürekli adresini...

29 Kasım, Perşembe

Bir ressamdı. Cümle kapısından girdikten sonra merdivenleri indim. Geriye dönerek yürüdüm, sonra sağa döndüm, tekrar sağa döndüm. Önümdeki basamakları çıktım. Karanlık bir koridorda ilerliyordum. Sarı, küçük ampullerin ışıklandırdığı, dar, dibi görünmeyen koridorda. Sağa döndüm, üç dört basamak indim, sola döndüm, gidiyordum. Cümle kapısından buraya kadar olan herşeyin bütünlüğü kafamda kaybolmuş, kesik kesik parçalar halinde kalmıştı. Karanlık, dağınık ve birbirine yamanarak yapılmış içiçe koridorlarda dönerek, kaybolarak buldum atölyesini.

Karışık bir mezara benziyordu içersi. Bir mezara. Herşey üzerime ağırlığıyla bastırıyor, yavaşlatıyordu beni. Eşyalar, resimler, herşey karmakarışıktı. Canı sıkılan bir ölünün karıştırarak düzelttiği ve bir ölümü ifade eden ağır, boğucu renklerin şekillerin arasında onu arıyordum. Küçük odasının içersinde. İğnelenmiş ölü kelebekler, büyük ve eski bir kaplumbağa, kip cihazı, tüpler arasında sanki vardı o ve çoktu bu odada ve çoktular, kalabalıktılar ve yoktu o... Bir taboreye oturarak onu beklemeğe ve

hareketlerin dondurularak ölüm ağırlığına sokulu düzenine uzaktan, hiç sokulmadan bakmıya başladım. Yanımda, hemen pardesüme sürünen yastığın yüzüne yorganın altından siyah böcekler çıkıyor, tekrar geri giriyor, yenileri çıkıyordu. Yorganını biraz araladım. Böcekler kaynaşarak, kaçışarak kirli çarşafların içersinde kayboldular. Biraz daha araladım, siyah iri böcekler birbirine kaynıyarak, karışarak, birbirini çiğneyerek çekildiler yeni karanlıklara. Duvarlara asılmış, yerlere yığılmış tablolarda hep kız portreleri vardı. Hep aynı kızdı, değişik şekillerde anlatılmış bir kızdı hepsi. Ayaktaydım. Tablolara daha yakından bakıyordum. Değişik biçim, değişik renk, değişik düzen ve hep aynı kızın önlenmez ölü hüznü kımıldıyordu. Biraz önce göğsümü gererek girdiğim bu kalabalık önünde, ölü hüzünlerin bana bakan öfkeli duruşları önünde çekiliyor, azalıyor, yabancılaşıyordum. Güzel bir kız değildi belki. Ama kibardı. Duruyordu, bin şekilde, bakıyordu bin kere, değişerek ve hep aynı şeyi anlatarak. Azalıyordum. Yürüyordum duvarların sırasında. Dönüyor, gene yürüyordum. Bin kere ayrı bir duruşla, ayrı bir şeyle ifade ediyordu aynı şeyi. Birden tabloların arasında, elinde fırçasıyla durmuş bana baktığını gördüm. Onu.. Ta kendisini. Zalim bir bakış mıydı bu, değil; yalvarıyor muydu, hayır; soruyor muydu, endişeli miydi, seviniyor muydu, üzüntülü müydü? Hiçbiri, hiçbiri, hiçbiri, bakıyordu öylece bana ve elinde fırçası. Gözgöze öylece durduk birbirimize. Bir dakika, iki dakika ve belki daha çok. Gözleriyle bomboş bir duruştu bu. Virus gidiyordu ölümü ölümüyle birleştirmeye. Bunu düşündüğüm an, bu kafamda belirdiği an, bu cümleyi kendime gizlice söylediğim an, gözümü gözlerinden ayırdım, arkamı dönerek tablolara bakmıya başladım. Titriyordum, sanki göğsüne bıçak saplıyormuşum gibi, çekiliyordum ağır ağır kapıya, durarak tabloların önünde. *«Kızkardeşim»* dedi bir ses arkamda ve mutlaka onun sesiydi. *«O şimdi ölü»* diye devam etti. Hiç yüzüne bakmadan ağır ağır yürüdüm. Tablolara bakıyormuş gibi. Kapıya geldiğim zaman, açtım kapıyı ve arkama bakmadan koridora çıktım. Kaçıyordum sanki ve gizliyerek kendimden, yavaş yavaş kaçıyordum, karanlık koridorlara, uzanan, dönen, inen, çıkan dönen koridor kalabalığına.

5 Aralık, Çarşamba

Yenemiyordum. Kendimle, kendi bedenimle bir çatışmaydı bu. Derinden, derinden sürüp geliyor bir bulanıklık içinde zorluyordu beni. Ve daima mantığımdan kaçarak gizlenerek ve çünkü mantığımın katı çarkına düştüğü zaman, birden kötü ve hattâ saçma olarak ışığa çıkacak her şeyi. Gizli gizli, bulanık, flu, kelimelerle adlanmamış, cümlelerle sınırları çizilmemiş kapalı bir duyguydu bu. Zaman zaman içimde uğuldadığını duyarım, uğuldadığını ve beni kendi tasarısına sürüklediğini. Bu gün 22 gündür gidiyordu virus, biriktirerek küçük varlığında çoğalma, artma ve taşma güdülerini. Tabiatın sefil bir plânıydı bu ve virus ancak onun için vardı, gidiyordu, artacaktı, atılacaktı başka bedenlere, başka etler arasına atılacaktı, yeni nesillerini çoğaltmak için, öldürecekti ve kendisine mezar hazırlıyarak. Gidiyordum içimdeki bulanıklığın büyüsü içinde. Ona doğru, onun yakınına, ona bakarak.

Onun çıktığı hanın cümle kapısını gören bir oda kiralamıştım. Caddenin karşısında, üçüncü katta Pencerenin önünde oturuyor, onu bekliyordum. Bazı günler dışarı çıktığı oluyordu. Uzaktan ve arkasından onu takip ediyordum. Gizlice ve kimseye belli etmeden. O ürkek ürkek dolaşıyordu caddelerde. Başıboş ve kimseyle selâmlaşmadan. Sonra bir ekmek, biraz peynir, biraz boya, mum, böcek yemi alıyor ve dönüyordu. Pardesüsünün içersinde daima üşür gibi, daima içine büzülerek ve sakalları her zaman uzamış giriyordu bu kapıdan ve ben yeniden odama çıkıp orada, pencerenin önünde beklemeğe başlıyordum onu. Hiç bir anını kaçırmamak için.

Bu gün öyle yapmadım. Sokağa çıktığı zaman, bekledim biraz. Sonra inerek merdivenlerden karşıya geçtim. Koridorlarda kendimden korkarak yürümeye başladım. İnip yürüyor, çıkıyor, dönüyor, yürüyor ve korkarak yaklaşıyordum.

5 Aralık, Çarşamba

Kapıyı aralıyarak içeri girdim. Atölyesine, yatak odasına, sinemasına, parkına. Her şeyidi bu oda onun, ya da ben öyle düşünüyordum. Yeni tablolar yapmıştı. Hep o kızdı, fakat resimlerdeki o ölü hüzün yavaş yavaş kımıldıyor, hareket ediyordu sanki: *«Kızkardeşim», «O ölü şimdi»..* Henüz tamamlanmamış bir tablonun önünde durdum. Renkler daha hızlı, daha bol, daha korkusuzca vurulmuştu. Bu yeni portrede bir yüz, sert ve insafsız bir hareket halindeydi. Koşuyordu orada çizgiler, renkler. Koşuyordu duran bir portrede. Yayılıyordu dört tarafa kinle, öfkeyle.. Geri geri çekildim. Saldırıyordu derinlerden ta uçurumların diplerinden gözleri, üzerime üzerime yürüyordu. Kapıda gözgöze geldim onunla. «*Merak ettim..*» dedi, «*bu gün arkamdan gelmeyince merak ettim*». Arka arka duvara tutuna tutuna ondan uzaklaşıyordum, gözlerinin içine bakarak. Hiçbir şey demeden ona, hiçbir şey söylemeden. Kapıda dikilmiş öylece bana bakıyordu. Artık koşup bana ulaşamıyacağını anladığım bir yerde döndüm ve koşmıya başladım: *«Deliriyor», «Deliriyor», «Deliriyor», «Deliriyor»..* Sesim bozgun bir uğultu halinde koridorda yankılanıyordu: *«Deliriyor», «Deliriyor», «Deliriyor»..* Arkamda kahkahalar yükseldi. Çılgın bir gülüştü bu. Bitmiyen, tükenmiyen ve koridorları dönerek, çıkarak, inerek, kıvrılarak arkamda azalan çılgın bir gülüştü.

8 Aralık, Cumartesi

Üç gündür pencerenin arkasında bekliyorum. Tül perdelerin gerisinde gizlenerek, saklıyarak kendimi. Ondan ve herkesten, saklıyarak kendimi kendimden. Bekliyordum onun dışarı çıkacağı ânı. Pardesüsünün içine gömülerek. Belki de hiç göremiyeceğim. Nasıl olur bir kuduzun ölümü? Hiç bilmiyorum; hiç görmedim, düşünemiyorum bile. Bağırır mı, ağlar mı, güler mi, konuşur mu, bayılır mı, koşar mı, ısırır mı? Şimdi yatağında nasıl bir ölümü biçimlendirmiştir, biçimlendirmiş, katılaştırmış ve ölümü sürekli bir kalıba dökerek dondurmuştur. Korkuyor muyum, üzülüyor muyum, titriyor muyum, gülüyor muyum? Caddeden insanlar akıyor, aşağı, yukarı, birbirlerini aralıyarak, yolun kenarına taşarak, sağa sola, öne arkaya, ağır ağır, koşarak, ağır ağır, dinlenerek, bakarak, gülerek, sessiz gidi-

yorlar. O şimdi ölü mü? Bakıyor mu gözleri? Kokuyor mu? Çürüyor mu? Bağırıyor mu yoksa, derin karanlık koridorun diplerinde. İşte çıktı. Pardesüsünün içine boynunu çekerek. Koşarak, merdivenleri atlıyarak indim, caddeye çıktım. Gidiyordum arkasından soluk soluğa. Hızlı hızlı gidiyordu. Koşuyordu. Koşuyordu bazan. Çarparak, iterek ilerliyordu. Bir dükkâna girdi, bir kutu aldı, verdi parasını. çıktı, başka bir dükkâna girdi. Uzaktan bakıyordum ona, hızlı hızlı birşeyler söylüyordu, parasını hazırlıyor, ödüyor, paketi alıyor, çıkıyor, yeni bir dükkâna giriyordu. Çivi aldı biraz, küçük çivi, büyük çivi, daha büyük çivi. Yeni bir dükkâna girdi, çivi tartıyordu tezgâhtar. Yeni bir dükkâna girdi, çivi alıyordu. Her yerden çiviler alıyordu, boy boy, çeşit çeşit. Koşarak hızla dükkânlara giriyor, çivi alıyor, çıkıyor, koşuyor, yeni bir dükkâna giriyor, çivi alıyor, çıkıyor, koşuyor, çivi alıyor, koşuyor. Geri döndü.

12 Aralık, Çarşamba

Tül perdelerin arkasından seyrediyorum. Değişik insanlar girip çıkıyor kapıdan. Değişik insanlar, telâşla, koşarak. Bir cenaze arabası durdu kapımın önünde. Bir tabut indirdiler. Yoldan geçenler toplanıyordu kapının önünde. Takvime baktım. 29 gün olmuştu. 29 gün önce başlamıştı. Demek ölmüştü. Ben bu kadar kolay olacağını sanmıyordum veya bu kadar sessiz. Ölmüştü demek, kimbilir ne biçimde. Çıkardılar tabutu. Cenaze arabasına koydular. Ve gitti o.. Tül perdenin arkasından ta uzaklarda ağır ağır kayboluşunu seyrettim. Gitti ve bitti her şey. Çamaşırlarımı, terliklerimi, havlumu valize yerleştirmeye başladım. Kapı vuruldu. Korktum birden. Ayaklarımın ucuna basarak kapının arkasında bekledim. Bir daha vuruldu. Yumrukla ve aralıksız. Açtım. *«Sizi»* dedi kapıdaki adam *«ressamın atölyesinde savcı bekliyor..» «Beni mi?» «Evet sizi, hemen şimdi..» «Beni mi?. Beni mi?. Beni mi?.» «Evet sizi bayım, bu odada oturanı, kendinizi..» «Peki, peki»* dedim *«geliyorum şimdi..»* Kapattım kapıyı. Geri çıkarttım valizimden eşyalarımı, yerlerine astım.

12 Aralık, Çarşamba

Kapının önünde birikmiş kalabalığı aralıyarak kendime yol açmıya çalışıyordum. Zorlıyarak, nefes nefese yanaşıyordum kapıya doğru. *«Bütün pencereleri, kapıları çakmış intihar etmeden önce..», «Yok canım deliymiş zaten.» «Belli değilmiş intihar ettiği, hiçbir şey bulamamışlar.»* İlerliyordum, omuzlayarak kalabalığı, zorlıyarak. *«Gece bir takım sesler işitmişler ama, her geceki gibi uykusunda bağırıyor sanmışlar..» «Birkaç gün olmuş intihar edeli, kokmuş.»* Yanaşıyordum kapıya, nefes nefese, iterek, çiğneyerek, zorlıyarak ulaşıyordum kapıya. Memura kimliğimi gösterdim. Girdim derin koridora, sanki maden kuyusuna, ilerledikçe tükeniyordu nefesim, çarpıyordu kalbim. Dönerek, inerek, ilerliyerek, çıkarak gidiyordum gelip gidenlerin, koşanların, bekliyenlerin arasından. Kırılmış, parça parça olmuş kapıdan içeri uzattım başımı. Karmakarışık, kırık döküktü ortalık. Herşey yırtılmış, parçalanmış, savrulmuş, atılmıştı. İçerde bir kaç kişi hiçbir şeye el sürmeden bakarak dönüyorlardı odanın içinde. Sessizce ilerledim. Siyah böcekler ortalığa yayılmışlar, teker teker, ikişer, üçer kümelenmişler, iniyorlar, çıkıyorlar, duruyorlar, dağılıyor, toplanıyorlardı. Bir tek tablo kalmıştı sağlam. Yarım kalmış bir tabloydu bu.. Hızla koşuyordu renkler ve çizgiler bir kızın yüzüyle. Koşuyordu göklere doğru, sert ve hakim çizgiler içinde. Ellerim önümde herşeyi unutmuş bakıyordum. Artık portre kaybolmuş, çok derinlerde kalmıştı. Yüz, gözler, ağız, burun, dört nala koşan bir atlının yüzünü ne kadar görebilirse insan o kadar vardı. Taşmış, coşmuş bir nehir gibi akıyordu renkler, akıyor ve saldırıyordu çizgiler. İnsan yüzünü yıkarak, kendi içinden taşıp kabararak akıyordu kayalardan, düşüyor parçalanıyordu taşlara, en yükseğe, en tepelere çıkarak oradan atlıyordu renkler ve dağılıyor, yeniden toplanarak o kızın hüznünü gizliyerek ta derinlerde, haykırıyor, kinini, öfkesini haykırıyordu. Bir isyan, bir başkaldırma, bir saldırış. *«Siz bayım, siz yabancısınız galiba?.»* Döndüm, *«E.. Evet»* dedim, *«beni çağırmışsınız da..».. «Sizsiniz demek..»* Topallıyarak yürüdü. Masanın üzerinden bir mektup aldı. *«Size yazılmış,»* dedi, *«tanıyordunuz galiba..» «Çok az»* dedim. *«İki tahtanın arasına konmuş, çakılmıştı.»* dedi ve devam etti: *«Hiçbir şey anlıyamadık. Garip bir intihar.. Şayet mektubunda bize yarıyacak bir şey varsa haber vermenizi rica edeceğim.. Beni her saatte arıyabilirsiniz. Teşekkür ederim efendim, teşekkür ederim..»* Elini uzattı, sıktım, ayrıldım oradan, kaçtım.. Uzak bir yere giderek okumaya başladım:

«Bayım,

Beni bugüne kadar niçin takip ettiğinizi bilmiyorum. Fakat bu güne kadar korkuyordum sizden. Ama artık iş işten geçti ve sizin de benim için öneminiz kalmadı. Herkesten olduğu gibi, sizden de kurtulduğumu, ve artık dönüşü olmıyan, dönüşü imkânsız bir kurtuluşa ulaştığımı biliyorum. Fakat gene de size bu mektubu yazmayı istedim. Hiç önemi yoktu belki, fakat bu gün —çivileri alıp döndüğüm zaman— size bu mektubu yazmayı istedim.

Bayım, bugün düşünüyorum da, hayatımızda kendiliğinden başlıyan bir şeyi değiştirmenin ne kadar güç olduğunu, buraya kadar geldiğim halde bir türlü kabul edemiyorum. Bu bir yeniliş elbette, ama iğrenç bir yeniliş olduğu için, buraya ben varmadığım, sürüklendiğim için kendimden tiksiniyorum, ürperiyorum, irkiliyorum. Belki sözlerimi pek karanlık buluyorsunuz, belki herşeyi açıklığıyla göremiyorsunuz. Hakınız yok değil. Beni buraya sürükleyen olayları, beni buna hazırlıyan şeyleri bilmeden, sizden anlayış bekliyemem herhalde..

Bayım, herşey kendiliğinden başlamıştı o gün. Umutluydum, coşkularla taşıyordum. Okul tatil olmuştu ve ben kasabamıza dönmüş, tatilimi geçiriyordum. Bir gün, ılık, güzel bir gün, her zaman olduğu gibi kasabanın dışına çıkmış, bahçeler arasında geziyordum. Birden çok şaşırdığım bir şey oldu. Önümde iki erkeğin birbirleriyle seviştiklerini —sevişmek denirse eğer, ki bu iğrençti— gördüm. Birden oldu bu, önümde. Onlar da beni görmüşlerdi. Öyle bir karşılaştık ki, ben de, onlar da gizliyemezdik bunu. Ben onları görmüştüm, onlar benim gördüğümü. Birden döndüm ve koşarak kaçtım oradan. Kaçtım, korktum, kaçtım, ağaçların, çitlerin, bahçelerin içinden. Çok uzak iki şeyin bu kadar yanyana gelmesi birden şaşırtmıştı beni, sanki bozguna uğ-

ramıştım. Çok dinlemişizdir böyle hikâyeleri. Fakat bunu hiç beklenmedik bir anda, oluş halinde görmek, o çok ayrı. Bir irkilme, bir çarpılma, bir baş dönmesi, bir mide bulantısı. Ne yapacağımı şaşırmış gibiydim. Biriyle karşılaşırsam söylerim, hemen söylerim diye korkuyordum. Söylemezdim ama, söylerim diye korkuyordum. Birisiyle karşılaşmaktan korkuyordum. Koşuyordum kasabanın çevresinde, fakat içeri giremiyordum, birisiyle karşılaşacağım zaman hemen anlatacağımdan korkuyordum. Bir bozgundaydım, yıkılmıştım. Karanlık çökmeye başlayınca ağır ağır girdim kasabaya ve köşelere sine sine geldim evimize, kimseye görünmeden odama çıktım, yattım yatağıma. Tir tir titriyordum. Ateşim yükselmişti. Kız kardeşim geldi birara, üvey kızkardeşim, *«Burada mısın»* dedi, *«biz de seni gelmedin sanıyorduk..»* Yattım o gün, ve ertesi gün, daha ertesi gün. Bir hafta hasta yattım yatağımda. Ölüme gidip gidip geliyordum. Direniyordum, budalaca direniyordum yaşamak için. Sekizinci gün biraz kendime gelmiştim ki, üvey annem gelerek yatağımın başına dikildi, ellerini beline koyarak dik dik baktı bana. *«Herkes ne diyor biliyor musun?»* dedi. Baktım korkuyla gözlerinin içine. Onu söyliyecek sandım. Onu, onu, nasıl söyliyecek, nasıl kelimeleri seçip başkasına anlatabilecek hale getirecek diye şaşkın şaşkın gözlerinin içine bakıyordum. *«Senin»* dedi, *«kızımla* (yani üvey kardeşimle) *bahçelerde donlarınızı çıkarıp seviştiğinizi görmüşler, bütün kasaba bunu konuşuyor, bunu anlatıyor..»* Bundan sonra söylenenleri, hiçbirşeyi duymadım. Duymak da istemezdim belki. Uyandığım zaman gece yarısıydı. Bir urgan alarak bahçeye çıktım, ağaca kendimi asarken, tuttular beni. Bağırdım, yalvardım, zorladım. Sıkıca bağladılar kollarımdan, getirip öylece yatağıma yatırdılar.

Aradan günler geçti. Ne dışarı çıkabiliyor, ne içerde durabiliyordum. Kızkardeşimi başka bir yere göndermişlerdi. Nereye göndermişlerdi, ne demişlerdi, bilmiyorum. Ama yoktu evde, soramıyordum kimseye, anlatamıyordum. İntihar insana karar verdikten sonra kolay gibi gelir. O zaman anladım bunun güç olduğunu. İnsan kendisini öldürecek gücü bulamıyor, boynunu kesecek gücü ve onun korkusuna, acısına bir an bile olsa dayanacak gücü. Bahçedeki kuyuya attım kendimi, derin bir kuyuydu, parçalanıp ölecektim. Öyle sanıyordum. Bir kere bırakacaktım kendimi ve herşey ondan sonra kendiliğinden olacaktı. Fakat kurtardılar gene, kurtulmuştum. Bir gece kaçtım evden. Çıktım ve kaçtım. Çeşitli şehirleri dolaştım. Ya kurtulacaktım, ya intihar edecektim. Bir şey arıyordum, neticeyi yâni. Bir gece oteldeki odamda yatarken oldu en kötüsü. Odama girdiler ve donumu sıyırarak üzerime yüklendiler; kalkamıyordum, kımıldıyamıyordum, bağırıyordum, bağırıyordum, bağırıyordum, hiç kimse yardımıma gelmiyordu. Abandılar üzerime ve kirlettiler. Uyandığım zaman sabah olmuştu. Kapı içerden kilitliydi. Nasıl oldu, nereden geldiler, bir türlü anlıyamıyordum. O gün kaçtım o şehirden. Arkamı bırakmadılar. Geliyorlardı benimle. Arkamdan gizlice takip ediyorlardı beni, ve her gece nerede, nasıl olursa olsun her gece olmıya başladı bu iğrenç şey. Nihayet bu şehre geldim. Üç ay kadar önce. Bu gizli, karanlık yeri buldum. Bir hafta sonra burada da buldular beni. Büyü yapıyorlardı, artık buna inanıyorum. Büyü yapıyorlar, öyle kapıyı açıyorlardı. Her gün yeni bir kilit değiştiriyordum, içerden üstüste yeni kilitler takıyordum. Açıyorlardı. Nasıl açıyorlardı bilmiyorum. Yorganımı açıp üzerime çıkıyorlardı. Büyüleniyordum, bağırıyordum, sesim çıkmıyordu, kımıldıyamıyordum. Ta sabah olunca uyanıyordum, bütün kilitleri yeniden kitlenmiş buluyordum. Çekiliyordum isanlardan, kopuyordum herkesten, bakamıyordum hiç kimsenin yüzüne. Ben bir yabancıydım kendime bile. Dayanılmaz, ağır bir acı çekiyordum. Dayanamıyordum bu acıya. Nihayet birgün hayatta yapayalnız kalan kızkardeşimi buraya getirdiler. Hastaneye yatırdım onu. Veremdi. İlerlemişti. Kurtarılamıyacaktı. Ve öyle oldu. Onun ölümünü haber vermeye geldikleri zaman, bir gece yarısı, onlar üzerimdeydi. Uyanamıyordum, büyüdeydim, vuruluyordu kapı, tekmeleniyordu, kımıldıyamıyordum, cevap veremiyordum. Kızkardeşimin ölümünü bağırıyorlardı dışardan, ve üstümde onlar uzun ve iğrenç kirletişlerine devam ediyorlardı. Sabahleyin kaldırdım ölüsünü. Bir kardeş nasıl sevilir, öyle güzel bir ölüydü kardeşim. Artık hiçbir şey, hiçbir şey durduramazdı beni, bağlıyamazdı. Bu acıları çekemiyecektim, bu acılara dayanamıyordum. O gün, işte o gün, sizin oturduğunuz odayı kiraladım. Çünkü orada havagazı vardı ve intihar ettim. Fakat hastanede uyandım birgün, kurtarmışlardı gene. On gün kadar yattım orada. Döndüremezlerdi beni ölümden artık, dönemezdim. Ölümdü kurtuluş, hepsi, herşey ölümdü. Hastaneden çıktım. Çok uzaklaşmamıştım ki, bir köpek ısırdı beni. Delirmiş bir köpekti, anladım gözlerinden, atılışından, ısırışından. Ama bir içgüdüyle kurtarmak istedim kendimi. Kurtarmak. Nedense.. Sonra kavradım birden, kaçtım oradan kimse görmesin, tutmasın diye beni. En güzel, en kolay, en iyi intihar olacaktı bu benim için. Bundan sonrasını umarım siz de biliyorsunuz bayım.. Önce korkmuştum sizden. Ama dürüst davrandınız bana karşı, dürüst davrandınız doğrusu. Bir korkum daha var. Ya gene ve son anda kurtarırlarsa diye. Kudurduğum an sokağa fırlar, saldırırsam, beni yakalarlar ve kurtarırlarsa. Kurtuluş olmadığını biliyorum ama, ya kurtarırlarsa diyorum, ya kurtulursam. Kapıları, pencereleri, bütün çıkış yerlerini çaktım, yüzlerce çiviyle, binlerce çiviyle çaktım, açamıyayım, kaçamıyayım diye. Artık rahatım bayım. Onun artık beynimde kımıldıyacağı anı hazla, bekliyorum. Ağzıma salyaların boşanacağı anı hazla, heyecanla bekliyorum. Ağzıma salyaların boşanacağı ânı. Elimde fırçam ve kızkardeşimin en güzel yüzünü yaratarak, beynimin bir boşluğa doğru şaha kalkacağı, fışkıracağı ânı..»

SEZAİ KARAKOÇ

Sesler

1.

Çocukların ayağını boyayan kadınları
Geçtim bir bir durup bakarak yüzlerine
Altından saçlarına
Bir deniz günle karışık değiştiriyordu renklerini

Kırmızı beyaz kırmızı beyaz dama
Açık deniz kenarında
Fareden ve çiçekten yapılmış bir çatı

Deve şiir uzmanı fil bilgi meleği
Bense sanat edindim
İpimi kelebek kanadını
Pervane yaprağını kemirmeği

Liman eksilen denizi tut
Şehir kuruyan karıncaları topla
Ben ağımı ortasından kestim

2.

Karpuz kesilmemiş ölünün yanında
Kadınlar çamaşırları açma saltanatında
Hiç kullanılmamış suların kenarında
Atalar yeni yapılan kentin civarında
Tren kan tarla ve sen o kadınsın
Horoz seslerinin portresini çizdiği
Sünger içlerine gizlenmiş
Şairlere bitmeyen menekşe
En derin denizde yosun halinde
Büyük kalabalık bir caddede kaybedilen

Ve dağ hamam balık
Çocuk kiraz mavna

Ölülerin yatağı sonsuzluk çayırları
Fildişinden bir doktorum
Elimde denizlerden bir kolleksiyon
Bana yalnız ölen gelir
Ben ölümden sonrasına bakan bir doktorum

Liman eksilen denizi tut
Şehir kuruyan karıncaları topla
Ben ağımı ortasından kestim

3.

Kilise kırılan çanlar camiler uzayan minare
Renkli pencerelerden içeri giren ışık
Kurşunu kıran, mermeri yaran ışık
Mum diken namaz kılan kalabalık
Ayni tehlikede erimiş
Heykel insan ve deniz
Cambaz altından ip kaçırmak isteyen insanlık
Ben ben ben bütün bunların dışına çıktım

En soğuk sularda yıkanmış gibiyim
En soy arap atlarına binmiş gibi
İçimden bir aysberg geçiyor
Eskimoları otobüs duraklarında aştım

Liman eksilen parçalanan denizi tut kurutma
Şehir kuruyan karıncaları topla
Sıcakta kuruyan ağımın ortasında

4.

Bir turist deniz kıyısında otel arıyor
Otellerde garsonlar boştur bakışıyorlar
Lâubali yolculara dönük hepsi
Keskin renkli elbiseli kadınlar
Bir avrupa şehrindeymişçesine memnunlar
Bu şehrin neyi eksik ki şöförü hamalı çiçekçisi var
Arasıra sığındığım cami kıyıları
Gülen canlı mezartaşları ölümle diri mest
En çok şaştığım insanların geçmiş vakti kazarak çıkartmaları yer altından
Bir parça parça çıkışı var onun da
Sonra o parçaları güne göre dağıtıyorlar
İki nişanlı turiste göre
Arasıra turist olasım gelir doğduğum yerde
Denizler kaçar Dikilitaş devrilir Çemberlitaş yıkılır gibi olur
Hamamlar kar odaları gibi soğuktur
Bu yerde bitmeyen bır kış vardır bana mahsus

Liman eksilen denizi tut
Şehir kuruyan karıncaları topla
Ben ağımdan korkuyorum
Ben ağıma güvenemem

5.

Geldiler oturdular bana söylediler onu
Kimsenin bilmediğini bulutu biçen kılıcı gösterdiler
Dilleri en ince şiirden daha ince çince
Anlattıkları şehir bütünüyle mermerden
Kadın ellerinden inilir denizlerine
Orada her şey sessiz bir ses içinde
Geceyle gündüz farklı loş bir aydınlıkla
Güneş batmakta olan bir bahar suyunda
Geldiler oturdular anlattılar
Dedikleri falan 'da filân da orda
Falân ki bir gemide batmıştı son hayali sendin
Filân ki bir otobüs kazasında can vermişti
Bir kayada
Falan ki senin en sevdiğini hastahanede tek başına gitmişti
Filân ki bir parkta iki olmuştu biri alınmıştı tarafımızdan
Martılar uçuştu arılar bal yaptı aslanlar ağladı anlatırlarken
Atlar kişnedi katır tepindi eşek anırdı onlar anlatırken
Karıncalar doğan güne doğru koşuştular
Kediler farelerden vazgeçti onlar anlatırken
Yılan oynadı akrep bir kere daha intihar etti
Balıklar midyeye midyeler istiridyeye döndü
Çiçekler açılıp kapandı güller yandı
Onlar anlattılar
İçimde ölen öldü kalan kaldı ben ayni

(20. Sayfada)

tuzluçayır

GÜNER ENER

Bu evde çiçekler büyümüyor artık. Boz bir aydınlık bütün odaları basmakta.

Sürekli bir ses çevremde dolanıp duruyor. Hiç değişmeyen. Yüzümü duvara dönmüş, ayakta dikiliyorum. İşlemlerin anlamsızlığını kavrayalıberi - bır uzun süredir yani -buna benzer şeyler yapıp duruyorum. Karşı koymaya çalıştığım devreler de oldu. Ama hiçbir sonuç alamadan bir şeyi sürdürüp gitmeye ne kadar dayanır kişi? Üstelik tüm çevreyi kaplayan bu solutmaz, yeşertmez ses varken. Sabahleyin -sabah mıydı gerçekten?- elime bir kitap alayım dedim örneğin. O -evdeki ikinci kişiuykudan yeni kalkmıştı. Odasının kapısında göründüğü an, o ses, evin havasını gittikçe artan bir karanlığa boğarak yayılmaya başladı. Kitaptaki harfler önce kıpırdayan kara benekler olup çıktılar. Sonra böcekler denli ileri geri gidip birbirinin üstüne birikmeye giriştiler. Kitabı yavaşça kapayıp, eskiden yerinde bir pencere olan duvar parçasının önüne oturdum.

Pencerelerin örülme işinin ne zaman başladığını kesin olarak söyleyemem. Evdeki son kişilerin de çıkıp gitmeleriyle ilgili bir iş olsa gerek. O ve ben kaldık. Ötekiler o gevşek, ilgisiz, uyurgezer halleriyle teker teker ortadan yokoldular. Bir biz kaldık.

Sedire -püh! SEDİR'e!- yanlamasına yatmış o. Bir kolu kıvrılmış, başının altında. Öteki kolunun dirseği, belinin çukuruna yerleşmiş, avucu kocaman kalçasının tümseğine bırakılıvermiş. Duraksız yakınıyor, ileniyor. Yüzümü duvara dönmüş, ayakta dikiliyorum ben. Yorulunca olduğum yere çömeldim. Başımı dizlerime yasladım. Etekliğimin yıpranmış bezine. Bugüne dek yüzbinlerce kez tekrarlanan sözlerini artık dinlemediğimi söylemek gerek mi? Kelimeleri ayırdedemiyorum bile. Yalnızca bezgin, hınçlı, tekdüzen bir ses kalıyor ortada. İşitmemek elde değil. Evin hangi köşesine sığınsam oralara dek uzanır. Yetişip beni bulur. Kaçılamıyacağını biliyorum. Kolay kolay yakasını bırakmaz insanın. Ahtapot denli bir yol eline geçirdi mi her yanını kuşatır. Hiç nedensiz kalkıp ellerimi yıkadım. Rastgele bir köşede durup parmaklarımı seyretmeye koyuldum. Bir zamanlar ne kadar biçimli ve işeyarar olduklarını düşünmek neye yarar? -burkulmaları çok geride koydum- Şimdiki bakımsız, bırakılmış durumları beni şaşırtmıyor. Beni hiç birşeyler şaşırtmıyor zaten.

Parmak uçlarımdan başlayan bir karıncalanma ağır ağır bütün vücuduma dağılıyor.

O, oldum olası böyle biryerlere uzanır, aralıksız söylenir. Şişmandır, bitkindir. Gövdesini dik tutamaz. Yattığı yerden çevresine uyuşturan, ağulayan birşeyler saçar. İç ezen. Bulaşan. Eskiden daha kolaydı dayanmak. Islık çalar, topuklarımı vura vura yürürdüm. Bilirdim ki akşam olacak ve öbürü -bu evde gerçekten yaşayan tek kişi- gelecek. OHH! Derin bir soluk alacak ve onunla yaşamaya kaptıracağım kendimi. -Ötekiler pısa, ses bugünlük sona erer- Sabahberi dört yanımdan sarıp beni kıskıvrak tutan onca küf kokulu, yapışkan, tedirgin edici şey dağılıp uçacak. O beraberinde uğultulu ormanları, kekikli rüzgârları, yaban dağları, kıraç bozkırları sürüp getirir çünkü. Bir de kocaman, kıpkırmızı bir güneş!

Ötekiler odalarda gölgeler denli dolaşırlardı. Birbirlerine rastladıkça dalgın bakışları bir an duralar, sonra usulca uzaklaşırlardı. Teslim olmuşlardı. En başında. Nasıl olmuş da bu suyu çekilmiş gövdelerde umut barınabilmişti akıl almaz. Ses onları posaya çevirmişti. Belki de can çekişenlerin son direnişiyle silkinip bu evden kendilerini dışarı atabilmişlerdi. Sessiz sedâsız gitmişlerdi işte! Onların gidişiyle bu ev son soluğunu da verdi. Bir gün baktık ki pencere ve kapılar örülmekte. Bugün biri, yarın öbürü. Elimiz kolumuz bağlı, olanları seyrediyorduk. Karşı koyacak gücümüz yoktu. Yoktu. O yorgun ve isteksiz, -umurunda mı böyle şeyler zaten- ben genç -evin en genci- ama arık, üstelik o uğursuz sesin tutsak ettiği. Bir baskın sonucunda.

Dışardakilerin dertleri başlarından aşkındı. Kimsenin kimseyle uğraşacak hali yoktu. Olduğumuz yerde unutulup gittik. Bu yadırganamaz. Hiç yaşamamış, varolmamıştık sanki. Tıpkı ölülerine davrandıkları gibi...

İçerde herşeyler anlamını yitirdi. Çiçekleri sulamak faydasızdı örneğin. Güneş görmedikleri için büyümüyorlardı. Uzamış boyunları, sapsarı benizleriyle dik durmaya çabalamaları ilk günlerde dayanılmaz birşeydi. Sonra ona da alıştım. Herşeylere alıştım. Uyandığım zaman sabah demeye, saçlarımı aynaya bakmaksızın taramaya, ilgilenmemeye, beklememeye, -ah beklememeye bile- hiç nedensiz birtakım eylemlerde bulunmaya... Bir de unutabilsem!..

Şu anda saat kaçtır acaba? Dışardakiler ne yaparlar bu saatte? Bu dırdırların sonu yoktur. Susturulamaz, kapatılamaz! Gecenin içinde damlayan bozuk bir musluk denli azar azar beynini deler insanın. Dinleyin! Binlerce yıl önce düşlerini yitirmiş biri konuşuyor!

Ama ben dinlemem. Halının üstüne yüzükoyun yatarım. Terliyorum da hem. Sırtımın ortasından ince bir ter yol yaparak akıyor. Avuçlarım sırsıklam. Uzanıp halıyı aştım. Avuçlarımı soğuk taşlara bastırdım. Yanağımı da onların yanına yerleştirdim.

Başlangıçta anlattıklarına kulak kabarttığım olmuştur. Evrene şaşkınlık ve ilgiyle baktığım günlerde. -bir zamanlar çok çektiğini, içinde tortuların nasıl nasıl biriktiğini, doldüğunu bilmesem ona kinlenebilirim- Öğrenmek için canla başla dinlemek gerekmez. Söyledikleri nasıl olsa tekrarlana tekrarlana bilinçlatına, belleğine mıh denli çakılacaktır. İstesen de istemesen de çakılacaktır. Böylece daha tahta çantanla ilkokula giderken, kuşku kaygı usul usul sokulacak yanına, umut boğan, güven sarsan, heves söndüren birşeyler üstüne çökecektir. -duru bir göl bulanır, yemyeşil bir filiz kurumaya yüz tutar, incecik bir sırça çatlar- Geceleri uy-

kuların delik deşik olacaktır. Olacaktır, yolu yok. -uzak karanlıklardan köpekler ulur, evin kuytu köşelerinde iri örümcekler ürer, büyük, çapraşık ağlar kurarlar- Sokağın da tadı kaçmıştır. Artık oyunun en can alacak yerinde kapkara birşey gelir, yüreğinin tam teline oturur. -çatıda baykuşlar öter, yıkıntıların arasında yarasalar iğrenç kanatlarını çırpar- Orta yerinde kor gidersin oyunu. Üstüne varanı terslersin. Yanına sokulamazlar bundan böyle. Bundan böyle bu somurtuk yüzlü, yaban bakışlı çocuğa kimseler akıl erdiremez. Bayılırım herkesin aklına zaten, hepsi kendilerinin olsun.

Bir O, yalnızca O, bocalayan elimi boşlukta kavrar. «Sen misin yavrum? Kuğu boyunlum benim. Nazlım. Niye titriyorsun? Yanakların bembeyaz. Hımm. Koş bak bakalım. Atları gölgeye mi bağlamışlar?» -seher yeli ürperen otlara deyer de geçer- Arka kapıya varmak için uçarak mutfağı aşarken gözüme isten kapkara kesilmiş tavalar ilişir. «Benim mutfağımdaki tavalar böyle kararmayacak» Atlar arka avluda, gölgededir. İkimiz de biliriz bunu. Sabırsızca eşelenen doru atın terli sağrısını okşar, kolanını yoklayıp sıkıştırırım. Bu benim atımdır. Onunki yağız. Yanıbaşımda boynunu çalımla büküp, gergin duran. Az sonra O gelir. Pırıl pırıl güler. Isınırım. Yanık teninin üstünde ışıklı elâ gözleri, ince uzun yapısıyla ne güzeldir! Dağlara doğru dolu dizgin süreriz atları.

İşte orada, dağların öte yanındadır TUZLUÇAYIR. Bu, uçsuz bucaksız buğulu yeşil bir ova, mavi bir gök, bizim erincimiz, mutluluğumuz demektir.

...miz, ...muz. BİZİM yani. Ne güzel! Oysaki bu evde hiçbir şey BİZİM değil. Örneğin şu anlamsız halı, şu aptal suratlı vazo, şu sedir. Bir çiçekler kalmıştı. Onlar da... Peki ne zamana kadar sürecek bu? -sussa, bir sussa- Birimizden biri... Hayır.

Sırtüstü. dönüyorum. Boz aydınlığın içinde sinekler uçuşuyor. Yumuyorum gözlerimi sımsıkı. Karıncalanma yüzüme kadar çıktı. Çevremdeki hava yavaş yavaş katılaşmakta.

«Ne o? Uykun mu kaçtı küçüğüm? Ne dedin? Korkuyor musun? Neden? Yoo, olmadı bu. Sen akıllı başında bir çocuksun. Sana güvenirim. Ne oldu sana okuttuğum onca kitap, kırda silâh talimleri, daha okula gitmeden tek başına ata bindirmek. Benim çitlenbiğim böyle saçmalardan korkmaz. Hadi uyu bakalım. Olmadı mı? Peki gel benim odama. Sana gösterecek şeyler var.» Odası sığınakların en güzelidir. Bir köşede kitapları ve renkli parlak kaplı dergileri durur. Tavana erişen bir kitaplıkta. Onların yanında av sandığı. İçinde neler vardır neler. Barut kutuları, fişek doldurma aracı, askılı bir deri çanta, boy boy saçmalar ve kocaman bir tüfek. En çok tabancasını severim ama. Bir de renk renk yağlı boyalarını. Resim sehpası gündüzleri duvara dayalı bekler. Geceleri boyalarını açar, sehpasını kurar, gerili bezleri ağaçlar, ırmaklar, çağlayanlarla donatır. -bir masal şenliğidir başlar. Şu mavi ağacın kovuğunda iyilik perisi yaşar. Pırnakıl çiçekle bezer ormanı güzel peri. Çimenlerin arasından kırmızı, küçük mantarlar çıkar. Külâhlı, minicik cüceler ev kurarlar içlerinde. Periyle dost olurlar. Birlikte ahududu toplarlar. Bir dolu. Cücecikler iki kollarıyla zor kavrarlar ahudutlarını. Kih kih kih. Pastalar pişirirler misk kokulu Tepesine küçük, beyaz bir de çiçek otururlar. Çiçek onların olur. İşlemeli parlak kanatlarıyla... Derken bir orman yangını. Ne kötü! Ateşin oğlu dumanın kızına tutkundur. Hep arar durur onu. İşte böyle beklenmedik bir zamanda da ortaya çıkıverir. Düşmanları su da peşlerini bırakmaz. Henüz ilk ağaç tutuşmuşken bir yağmur, bir yağmur. Tray lay lay lom. Yağmur güzeldir Serindir. Bereketlidir. Ormandaki herşey yıkanır, aydınlanır. Burcu burcu ot, çiçek, toprak, ağaç kokar. Derede sazan balıkları nazlı nazlı yüzer .Cücelerle iyilik perisi elele tutuşup danseder. Traylaylaylom. İkimiz de güleriz çın çın.- Yatağı odanın en gözden ırak köşesindedir. Başının üstünde armut biçimi yakıp söndürme aracı ile bir ampul sallanır. Az ötede de mavi boyalı bir gemici feneri bir çengelin ucundan uzanır. Onu, saat onikide elektrikler karartılınca yakar. Sabahlara dek sönmez feneri. Uyur uyanır okur. Uyuduklarını toplasan üç dört saat eder. Uyuyunca kitabı göğsüne düşer. Gün ışıyınca kalkar. Küçük yazı masasının üstünde herşey yerli yerindedir. El örgüsü tentene

Desen : Oğuz **ARAL**

bir perdenin örttüğü pencereye bitişiktir masa. İyi yontulmuş kalemleri, mürekkep hokkası, dosya ve defterler, camın altında benim çıplak ayaklı bir bebeklik resmim, incecik gri bir vazo ve içinde bir tek çiçek. Ne tuhaf kokusu vardır bu odanın .Biraz tütün, biraz içki, eskimiş deri biraz, yağlı boya, kağıt, onun o güzelim teninin buğusu, çiçek ve küskünlük kokar. Deri kokusu yatağının ayak ucunda duran bavullarından gelir. O bavullarda, ohooo, evrenin dört bucağından getirilmiş ufak tefek, öyküler, ve düşler saklıdır. Bir bana gösterir onları. Bir bana. Bunu bilirim. Aramızda böylesine küçük -kim demiş küçük diye?- büyük gizler vardır. Bu beni güçlü kılar ötekilere, herkeslere ve kendime karşı. İşine gitmeden önce bahçeyi dolaşır benimle. Her kök çiçeğin ya da sebzenin, ağacın başında ayrı ayrı durur. Az konuşur. Hemen hemen hiç. Kendine özgü bir anlatımı vardır. Bekleyip düşünerek, uzun uzun susmalarla ama kesin. Söyledikleri bir bir aklımda. «Bak görüyor musun patlıcan çiçeklerinin eflâtununu. Hıyarların dibine başına. Acı olurlar Ayçiçekleri sana gülüyor gibi gelmiyor mu? Bırak elinden o kelebeği! Kanatları yırtılır. Güzel bir şeyi bozmaya hakkın yok. Şu çite konan kuş var ya işte onun adı İbubuk. Tepeliği ne sevimli değil mi? Kadife çiçeklerini böcek basmış. Akşama temizleriz seninle. Çardağın dibindeki akşamsafalarından biri görülmedik bir mavi açmış, farketun mi? Tellikavaklar hoşuna gidiyor mu? Yanıp dönen yapraklarına bak: Çırpınan yüzlerce kelebek! Dur dur, bu begonyanın tohumundaki kockoca evrene ne dersin? İyi bak! Bu simsiyah ışıltılı çakıl taşlarını Oyumcanın yanındaki dereden getirdim senin için. Sevdin mi? Bir gün seni de götürürüm oraya. Şimdi değil. Çok uzak da ondan. Küçüksün, yorulursun. Yoo, dudağını sarkıtma. Peki bu hafta içinde gideriz. Dereye gireceğim diye tutturmak yok ama. Söz mü? Erkek sözü? Anlaştık. GÜNAYDIN! Sabah sabah tepesini attırırlar adamın böyle selâmınaleyküm deyip. Hayvanlar! Göreceğim diye çite abanıp durma, oranı buranı yırtacaksın. Gitti bile o. Ne kötülük gelirse bu kara sakallılardan gelir zaten. Eskiyle, köhneyle alışverişimiz yok bizim. Yalnız ileri ve aydınlık şeylere inanmanı istiyorum. Anlaşıldı mı? Yeni gelen dergiyi gördün mü? İşte orda. Bir sıpa resmi var, bir gözleri var sıpanın bayılacaksın. Senin Miço kadar duygulu ve şaşkın en azından. Tikonun tasması eskimiş. Ona beraberce bir tasma yapalım seninle. Bu kez, deriyi yıldızlı çivilerle kavileştirelim. Aldığın şeyi yerine dikkatle koy! Savruk olma. Böylece bundan sonraki dergiyi görmek hakkını da kazanırsın. İster misin yarın güvercinlerine yeni bir güvercinlik kuralım? Sen altlıkları çakarken yardım edersin. Yoo, öyle hazıra konmak yok. Ben de üstlerine oymalı damlar yaparım. Bir de... bir de kocaman bir yay, sana. Boyun kadar, Sipsivri oklar. Sonra sadağını da. Kimsenin gözünü çıkarma ama. Hah hah ha. Sapanını ne yaptın? Lâstiğini değiştirelim onun da. Ellerini toza bulayıp taş mı topluyorsun yine? Pislik hoş değil. Zararlı da. Mikropların değğin ne okudun bakalım? Sana o ansiklopedileri boşuna mı verdik? Al koskoca bir kutu domuz saçması. Taştan daha hızlı gider hem. Komşuların tavuğuna, kazına nişan almaktan da vazgeç. Biliyorum, iyi nişancısın. Ama komşularınla iyi geçin. Tut şu boyaları. Güzel resimler yap, göreyim seni. Bunlar nişancılığın için. Ama yaralı tavuk ve kaz satın almaktan da bıktım. Bunu da bil! Böyle perçemlerin gözlerinin içindeyken ne boncuksun. Sana kızmak güç. Geçen gün avluda askerlerle aşık oynarken seni seyrediyordum. Mızıkçılık ettin. Yakıştıramadım hiç. Yaa, demek sen haklıydın. Doğru söylediğine inanıyorum. Yalanın pisliği ilk bellediğin şey çünkü. Uzaktan iyi seçememiş olacağım. Karşındaki senden güçlü olduğu halde doğru bildiğini savunman, baş eğmemen güzel. Hımm.. Güzel. Dolmakalemini getir onarayım. Demek yazı yazmaya özeniyorsun. Bu iyi! Bir baltaya sap olmaya niyetlisin demektir. Sen ötekilere benzemiyorsun. Gözüm arkada kalmayacak. Ötekiler mi? Onlar bu evin bir parçası benim için. Dinle yavrum. Bazı şeyler vardır ki değiştirilemez. Buna uğraşmak boşuna zaman yitirmektir. Benim gibi yapacak çok şeyi olan bir adam için hele. Ne diyordum? Bu dürbünü bana savaşta bir Alman subayı vermişti. Dost olmuştuk onunla. Sonra ne mi oldu? Bana bir bardak su verir misin? Sağol. Bu dürbün senin olacak ilerde. İlerde ne demek mi? Sana bu kırbacı göstermiş miydim? Bir at yarışını kazandığım için bir şeyh armağan etmişti onu arabistanda. Senin olsun. Uzat ellerini bakayım. Hımm. Kedi tırmığından görünmüyor. Ellerin hep temiz ve bakımlı olmalı. Kullanmayı da bilmelisin onları, güzel şeyler yapmakta. Bugün yemeğini sızlanmadan yedin mi? Kaçamak yok. Aferin. Nasıl sıtma yokluyor mu yine? Kininlerini eksiksiz alıyorsun umarım ki. Unutma, günde dört tane. Kinin bulamadığın günleri de aklından çıkarma. Ha, unutuyordum az kaldı, kapının arkasındaki dolabı aç. İstediğin çilek likörünü getirdim şehirden. Yaz ödevlerini eksiksiz hazırladığını biliyorum. Sormak gerekmez. Nerden mi biliyorum? Hah hah ha. Ben çalışkan sincabımı tanırım. Kıvanırım seninle. Yeni yaptığım resime gözün ilişti mi? Demek pembe su olmaz. Olur, olur. Hiç olmazsa benim resimlerimde olur. Çok bilmiş seni. Hah ha. Beni eğlendiriyorsun. Sen olmasan herşey daha güç gelecek.

— Ne dediniz?

Hiç. Artık gidip yatsan dedim. Geç oldu. Uykun hâlâ gelmedi mi? İyi geceler. -ohhh.. ıslak seneklerden çam kokulu sular dökülür. Serin serin. Uyku geniş mavi kanatlarıyla gelir.-

Ertesi gün kapıdan çıkar çıkmaz O, ses dağılır dört yana. Bir gece öncesinden içimde ne kadar arınmış ,doğrultulmuş şey kalmışsa hepsini yıkmaya girişir. Sesi bastırmak için O'nun şehire inişlerinden birinde bana getirdiği gramofonu ortaya çıkarırım. Gramofon kırmızı marokendendir. Kapağı açılınca hoş bir koku duyulur. Bir kutu içindeki plâklarımı da yayarım. Üstünde borulu bir gramofona şarkı söyleyen bir köpeğin resmi olan plâklardır bunlar. Adını da koymuşuzdur köpeğin: Alaca. Önce cızırtılar, sonra burundan konuşan hımhım bir sesin anlamadığım lâfları, ardından Alaca'nın türküsü duyulur. İnce, duygulu bir sestir bu. Elimi çeneme dayar dinlerim. -bozkırda birisi yapayalnız yürür. Güneş batar, soluk ışıklarını alır götürür. Bir ay doğar incecik.- Bitince bir tane daha. Dudaklarım titrer. Neşelileri de vardır. Tasalanmayın. Alaca susar, yaygaracı bir kalabalığın gürültüsü sarar kulaklarımı. Bu kadar patırdı yeter. Gelelim valslere, macar havalarına. -beyaz kabarık etekler, döne döne süzülür binlerce güvercin,

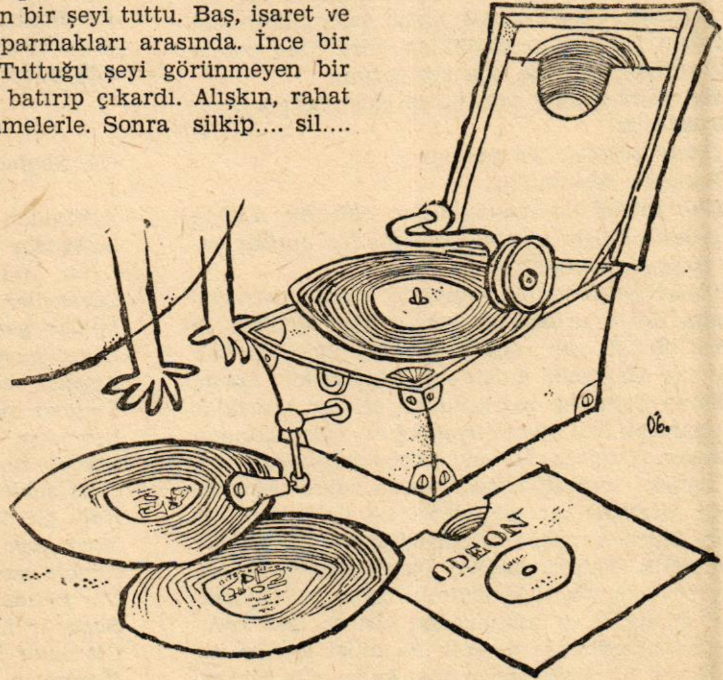
parlak helezonlar, döne döne, birisi açık sarı, biri beyaz, en çok beyaz ama, bir bakarsın zilli bir tef, yeşil kırmızı kurdeleli, çıngır da mıngır, sarı bukleli, döne döne, zıplaya..- İşte tam burada evden biri yanıma gelir, bu zırıltıyı kesmemi söyler. Yapılacak şey yoktur. Döküntülerimi -bu onların deyimi- toplarım isteksizce. Bir köşeye sese en uzak köşeye- siner, kucağıma kedimi, elime kitabımı alır, akşamın olmasını beklerim. -soluğumu tutar, onun ayak seslerini beklerim.- Bazan sıvışıp evden uzak aşır, dağda bayırda koşarım yorulana dek. Sonunda harman yerlerine varır, bir saman yığını üstünde uyuya kalırım. Beni orada o bulur. Gün batmıştır. Hiçbir şey söylemez. Atından eğilip elini uzatır. -o sağlam parmaklı, hünerli eli- Tutup bir sıçrayışta yanına çıkarım. Yola düşeriz konuşmaksızın. Geçtiğimiz yerlerde küçük sarı çiçekler açmıştır. Gelirken nasıl olup da görmediğime şaşarım. Sırtımda O'nun göğsünün sıcaklığını duyarım. Elginliğim yiter. Uzanır yamaçlardan sarkan böğürtlenlerden ko parırım. Mavi kız böcekleri uçuşur yanımızda yöremizde.

Kapalı göz kapaklarımın içinde pis, yüzsüz kara sinekler dolaşıyor şimdi. -bir sussa, bir..- Soluğum ağırlaşıyor. Yutkunamaz oluyorum. Canım çekiliyor damarlarımdan. Birden tiz bir çınlayış! Eklemlerinden kırılmışcasına halının üstüne dağılan vücudum kasılıp toplanıyor. Doğruluyorum. Bu... bu.... bu zil sesi! Olamaz! Hah hah ha! Olamaz! Kahkahalarla sarsılarak gülüyorum. Kapısı olmayan bir evde zil sesi! Katılarak, tıkanarak gülüyorum. Zil uzun bir süre çalıp susuyor. Kesiyorum gülmemi. O sürekli ses de kopuyor. Bir an için derin, depderin bir suskunluk. Koptuğu yerden ekleniyor yine. İşte o aradaki boşlukta O'nun öldüğü aklıma geliyor. Ansızın. Birisi haberini yeni vermişcesine irkiliyorum. İnanıyorum en kötüsü. İnanıyorum. İlk kez. Bütün kara sinekler uğruyor gözlerimden dışarı Yüzümü seğirmeler kaplıyor. Ağlıyamıyorum. Ağlıyamıyorum.

Kaç yıl oldu O'nu görmeyeli? Üç mü? Beş mi? On mu? Bin mi? Nerede olduğunu hiç düşünmedim. Biryerlerdeydi işte. Uzakta. Belki TUZLUÇAYIR'da ne zaman döneceğini de hesaplamadım hiç. Dönecekti elbet. Beni koyup gidemezdi böyle.

O'nun beni yıllar önce okumak üzere yolladığı büyük şehirde, son yol sınavlarının yaklaştığı günlerde başladı uğursuzluk. Hasta olduğunu tellediler. Kuştan kanat alıp uçtum. Kapıda karşıladılar beni. «On gündür yatakta. Kimseleri tanımıyor. Elimiz varıp sana yazamadık. Ama ağırlaşınca...» Suratlarına bile bakmadım hiçbirinin .Bir solukta odasına vardım. İçeri girer girmez beni ilk vuran odanın kokusu oldu. O sevdiğim tuhaf karışımın yerini keskin bir ecza kokusu almıştı. Genzim yandı. Sendeledim. Yatağı gölgelerin içindeydi. Sessiz, tutuk yaklaştım. Biri yatıyordu orda. Tanımadığım biri. Bir kadavra. Yüz kemiklerinin üstünde gerili kül rengine dönüşmüş derisi, uzamış sakalları, kurumuş çatlamış morarmış dudakları, korkunç bir kasılışla açılmış ağzıyla. Sönmüş gözleri tavanda bir noktaya dikilmişti. Solukları hırıltılıydı. Hayır bu O olamaz! Bu benim babam olamaz! Yanında olduğumu farketmedi bile. Benim babam... Gözlerim vişne rengi yorganın üstünde duran ellerine ilişti. Yaşıyorlardı! İncelmiş, sararmış iki el! Yorganı usul usul okşuyorlardı. Bir ara sol eli havaya kalktı. Bir şeyi geri çevirmek istercesine sertçe silkelendi. Yine yorganın üstüne düştü. Katılıp kalmıştım. Gözlerimi ayıramıyordum ellerinden. Bir süre yorganın üstünde gezindiler. Aranırcasına. Sağ elinin parmakları büküldü. Görünmeyen bir şeyi tuttu. Baş, işaret ve orta parmakları arasında. İnce bir şey. Tuttuğu şeyi görünmeyen bir kaba batırıp çıkardı. Alışkın, rahat devinmelerle. Sonra silkip.... sil.... bu tuttuğu bir fırçaydı, evet bir fırça. Silkip bir an bekledi ve boşluğa pembe sular, mavi ağaçlar çizmeye koyuldu. Çizdiklerini bir ben görüyordum. Kutsal tanıdığım her şeyin üstüne -onun aydınlık başı, elleri üstüne- yemin ederim ki görüyordum. Dizlerimin üstüne düştüm. Başımı yatağının kıyısına dayadım. Eli boşlukta duraksadı. Çekingen kıpırdanışlarla saçlarıma dokundu ardından. Duyulur duyulmaz bir sesle «Bunlar ne? -diye mırıldandı- Kedi tüyü gibi?» Hırıltılı soluğu bir an kesildi. Yumuşacık okşadı saçlarımı, boynumu. «Sen misin yavrum? OOO! Bakın kim gelmiş. Kuğu boyunlum benim. Titriyorsun. Hımm.. Koş bak bakalım. Atları gölgeye mi bağlamışlar.» Gülümsedi ve hemen daldı. Hiç kıpırtısız öylece oturdum orda. Güneş battı. Doğdu. Yeniden battı. Yeniden doğdu. Ben hep öylece orda oturuyordum. Her tarafım uyuşmuştu. Alıp götürmüşler beni, sonunda.

Kendime geldiğimde bir kuşluk zamanıydı. Yoğun bir sesizlik içindeydi ev. Odasına koştum. Herşey yerli yerindeydi. Bir zamanlar olduğunca. Yalnız o yoktu. Kapının kenarına dayanıp durdum. Yine o keskin ecza kokusu. Çok halsizdim. Başım dönüyordu. Kimselere birşey sormadan evden çıktım. Büyük şehrin yolunu tutum ilk bulduğum araçla. Vardığımın ertesi günü sınavlar başladı. Uzun, loş koridor-

larda sıramın gelmesini bekliyordum kaskatı. 5389 sıra sizin. Şöyle oturun. Rahatsız mısınız? Neyiniz var? Şu halde mesele yok. Şimdi gelelim sorulara. 5389 o yıl fakülteyi bitirdi. Birincilikle. Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz? Çalışmak? Demek dönmek zorunluğundasınız? Belki bir gün.. Sizi yitirdiğimiz için üzülüyoruz. Kutlarız. Bu zamanda... Arıyacağız sizi. Başarılar. İyi yolculuklar.

Hepsi bu kadar. Döndüm. Bıraktığımca buldum her şeyi. Yalnız O... Çok bitkinim. Dinlenmem gerek. Gidip içerde uzun uzun uyuyayım önce. Bir aydır gözümü kırpmadım. İşte sınavlar bitti. Gidiyorsunuz demek! Yolunuz açık olsun. Topunuza güle güle. Ben önce dinleneceğim. Sonra.. O ses bıraksa bir. Akşam mı oldu? Ne çabuk. Hiç susmadı gün boyunca. Çok uykum var. Her yanım dökülüyor. Sen de mi? Ne olur giderken bu sesi de... Ne mi dedim? Hiç iyi yolculuklar. Düşünemiyorum. Uyuyup uyanayım bir.. Kaç gün geçti ben geleli? O dayanılmaz ses hep kulaklarımda. İnandığım şeyleri dağıtıyor, altüst ediyor, yiyip bitiriyor. Bırakmamalıyım. Öyle yorgunum ki.. Kolumu bile.. bana hiçliğimi hatırlatan sesin çağrısına kaptırmak kendimi. işten bile değil.. bütün didinmeleri, çırpınmaları anlamsız kılan . bu vızıltı.. bir biz kaldık.. hiç tükenmiyor.. hepsi.. cnlar.. bir biz.. sussa.. beni kaplıyor.. bir sussa.. en yorgun.. boşuna.. en kopmuş.. üstüme yığılıyor.. bastırıyor.. baskın.. işte kıstırdın beni.. böğrüme.. çök.. tün.. tün.. bir.. uyu...

Zil yine çalıyor. İrkiliyorum. İnanıyorum en kötüsü. Yüzüstü fırlatıyorum kendimi. Ağzımı yere yapıştırıyorum. Haykırmamak için, acıdan. Yumruklarımla yeri döğüyorum. Baş kaldırıyorum. Bu düzene baş kaldırıyorum. Katılaşan havayı dağıtmak, tuzbuz etmek istiyorum. Isırganlar dalıyor beynimi. Düşünceler kum taneleri denli batışıyor. Sol elim uyuşup kalıyor, bilekten. Kulaklarımda cehennemler uğulduyor. Tutup kesiyorum o uyuşan sol elimi, bir vuruşta. Kanım akmıyor. HAH HAH HA! Kanım akmıyor!

Zil kesiliyor. Beynimde bir şeyler aydınlanıyor, apansız.

Bundan gerisi çok çabuk geçti : Marangoz kutusunun durduğu dolabı açıp bir keser almam, eskiden kapı bulunan duvarı oymaya girişmem. Yapacağımı kesin biliyordum. Biliyordum insan ömrünün çok kısa olduğunu. Ölüm, yalnızca dört harfli bir kelimede başlayıp biten uzak bir kavram değildi artık benim için. Ses sağımdan solumdan saldırıyor, çevremde dolanıyordu hâlâ. Benim hızımı artırıyordu şimdi. HAH HAH HA! Bu katlanmak bile değil. Hiç birşey değil. Bir yere varmaksızın balçık rengi bir ortamda yürümek yalnızca. Ölüm yalnızca dört harfli bir kelimede... başlayıp biten uzak bir kavram değil. Sonucu değiştiremiyeceğimi, hiçbir şeyi değiştiremiyeceğimi biliyorum. Bir bunu bilmemiş olsaydım -bütün bildiklerim bir yana- «dışarda TUZLUÇAYIR buğulu yeşil, göz alabildiğine uzanıyor» derdim. Çok geç. Tuzluçayıra hiç mi hiç ulaşamıyacağımın bilincindeyim artık. Çıkardığım gürültüler tükenmeksizin sürdüğü söylenmesini bastırmaya başladı. Yakında yıkılacak bu duvar. Bu ayaklanmanın tek umutlu yönü. Yıkılacak. İşte bitti bile!

Dışardayım. Büyük şehrin, puslu, iki yanında boz duvarlı evler yükselen herhangi bir sokağında. Bir anlık bir bocalama. Kesik kolumu yenime sarıp, koşarak ana caddeye ulaşıyorum sonra. Omuzlarımı silkip kalabalığa karışıyorum.

Fahir Aksoy Konuşuyor

(7. Sayfadan)

muştum. Ne var ki önce de belirttiğim gibi ben demiri boyanın organizması içinde bir faktör olarak yaşatmak niyetindeyim. Kendisiyle herhalde bu çizgide ayrılıyoruz. Genel olarak bizim sanatçılarımızın tümünü -işin işine girip güçlükleri gördükten sonra daha iyi anlıyor ve daha çok seviyorum.

— *Bu resim yapma aşkı sürüp gider mi dersiniz?*

— Yüzdeyüz!

— *İkinci serginiz ne zaman?*

— Baharda İstanbul'da.

— *Çok sevdiğiniz sanatçılardan birinin Orhan Veli olduğunu biliyoruz. Onunla ilgili bir anınızı anlatmak istemez misiniz?*

— Tuhaf bir rastlantı, bana bu soruyu sorduğunuz bugün Kasım'ın onbeşi; yani Orhan Veli'nin 12 sene önce öldüğü gün.. Orhan Veli ile ilgili bir çok anılarım var. Hangisini anlatayım bilmem ki... Onun, «Yaprak» dergisini, en zor koşullar, en dar olanaklar içinde çıkarmak için nasıl çırpındığını çok yakından izlemişimdir. Derginin çıkacağı günler matbaadan ayrılmaz, herşeyi unutur, o soğukkanlı adam heyecandan tirtir titrerdi. Bir gün dergi ile ilgili bir noksanlıktan ötürü emniyet müdürlüğüne çağrılmıştı. Beraber gittik. Yanılmıyorsam Oktay Rifat'ta vardı. Müdüriyet kapısında beklediğimiz bir sıra Nizamettin Nazif çıkageldi ve kolumuzdan tuttuğu gibi «şairler kapıda bekletilmez» diyerek hepimizi içeriye iteledi. Gürleyen bir sesle yarım saat kadar şiir üzerine konferans verdikten ve emniyet müdürü dahil hepimize birer şiir okuttuktan sonra «müdür bey iyi adamdır, şairleri sever, işinizi yapar, siz daha fazla beklemeyin..» dedi ve bizi kapıya kadar uğurladı. Hiç kimse ağzını açmağa vakit bulamamıştı : ayrıldık. Böylece emniyet müdürünün odasındaki şiir matinesi sonbulmuş, dergideki noksanlık sorunu da kendiliğinden halledilmişti.

Sesler

(15. Sayfadan)

6.

Arkamdan trenler geçiyor koşuşuyor
Balıkçılar kayıkçılar akşam yolcuları
Deniz kıyısına inen kızlar
Öğrenciler yenilen yenilmeyen gençlik
Işıklar yanıyor deniz fenerleri
Deniz büyüyor büyüyor büyüyor
Kayalar birer birer atalarımıza dönüyor
Yunanlı romalı arap
Her kaya uçan bir arap süvarisi
Gerçek memleket mi ortaya çıkan
Yeni şehirler yere mi batan
Kalk git diyor içimde bir insan sesi
Mavi beyaz yeşil insan
İçimde yeni bir heykel yontuluyor kandan
Bir fırtına büyüyor kandan
Başlıyor içimde bir kan gecesi
Git diyor içimde bir insan sesi git kulak ver o sese
Mezarlara yerleşmiş adsız ölümsüz o sese

ÇEVİREN : ALEV ULVİ

John Steinbeck'in Masalı

Mağara bir öğle sonrası oldukça serindi. Ateş yoktu, son kıvılcım altı ay önce sönmüştü ve yakınlarda bir ağaca yıldırım düşmedikçe aile ateş yüzü görmeyecekti.

Joe, heryeri parçalanmış ve saçları yolunmuş durumda mağaraya girdi ve kanlar içinde ıslak toprağa devrildi. Kocaman William, bir yönden bakınca hem kardeşi hem de oğlu olan Kocamış Bert ile tartışıyordu. Kokmuş bir parça mamut eti için birbirleriyle alçak sesle kavga ediyorlardı.

«Ne diye annene de biraz vermiyorsun?». dedi Kocamış William.

Kocamış Bert, «Neden?» diye sordu. «O benim karım, öyle değil mi?»

Bu böylece sona erdi ve ikisi de Joe'ya döndüler.

«Al nerede?» dedi biri, öteki mırıldandı, «Kaya parçası ile kapıyı kapamayı unuttun.»

Joe, hiç yüz vermedi ve kocamışlar gençlerin GİT GİDE şeytana uyduğuna karar verdiler. «Bizim zamanımızda her şey başkaydı,» dedi Kocamış William, «yaşlılara saygı gösterirlerdi biraz, yoksa bulurlardı belâlarını.»

Bir süre sonra Joe'nun kanı dindi; genç adam yaralarının üzerine biraz çamur yapıştırıp, «Al'ın işi tamam,» dedi.

Kocamış Bert merakla sordu, «Kaplan mı? »

«Hayır, aşağıdaki koruya yerleşen yeni azınlık. Al'ı yediler.»

«Yabaniler,» dedi Kocamiş William. «Hâlâ ağaçlarda yaşıyorlar. Uygar değiller. Biz pek seyrek yiyoruz insanları.»

«Akrabalarımızın dışında pek seyrek yiyebilecek insan buluyoruz ve akrabalarımız da gitgide azalıyor.» dedi Joe.

Kocamış Bert, «Ah, bu yabancılar!» dedi.

«Al ile beraber bir çukur kazdık,» dedi. Joe, «bir at yakaladık ve şu ağaç adamları gelip atımızı yediler. Biz kafa tutunca da Al'ı yediler.»

«Tamam öyleyse fırla git, onlardan birini getir buraya,» dedi Kocamız William, «biz de onu yiyelim.»

«Kiminle beraber gideyim?» dedi Joe. «Havanın son sıcak olduğu zamanlarda burada on iki kişiydik. Şimdi sadece dört kaldık. Öz kızkardeşim Sally'yi bir vahşiyle ağacın tepesinde görmez miyim? Sally'de de gözüm vardı ya, doğrusu, baba.» Joe biraz duraklayarak devam etti, neden derseniz, Kocamış William onun sadece babası değildi, dayısı, birinci ve üçüncü kuşaktan yeğeni ve karısının kardeşiydi. «Neden bu ağaç adamlarıyla birleşmiyoruz, baba? File gibi bir şeyleri var, her türlü hayvan yakalıyorlar. Bizden daha iyi şeyler yiyorlar.»

«Oğul,» dedi Kocamış William, «yabancı onlar, nedeni bu. Biz yabancılarla iş birliği yapamayız. Kız kardeşimin bir yabancıyla evlenmesi hoşuna gider miydi?»

«Evlendi bile.» dedi Joe. «Gelip bizimle birlikte mağarada yaşayabilirlerdi. Belki de şu file gibi şeyin nasıl kullanıldığını gösterirlerdi bize.»

«Asla,» dedi Kocamış Bert «Onlara güvenemezdik, bizi uykumuzda yiyebilirlerdi.»

Joe, «Eğer,» dedi, «biz onları daha önce yememişsek. Şu anda onlardan birinin yağlı güzel bir parçasını isterdim gerçekten. Karnım öylesine aç.»

Kocamış William, «Nerdeyse bu ağaç adamlarının bizim gibi iyi olduğunu söyleyeceksin.» dedi. «Hiç böyle çocuk görmedim. Düzen bozulmaz mıydı? Yaşlıların otoritesi ne olurdu? Bu yabancılar yönetimi ellerine alınca biz onlara uymak zorunda kalacağız. Sayıca da bizden üstün olacaklar.»

«Sana söyleyeceklerim için üzgünüm baba» dedi Joe, «kolum kırık. Artık çukur kazamıyorum. Sen de öyle. Çok yaşlısın. Bert de işe yaramıyor. Bu ağaç adamlarıyla kaynaşmamız gerekiyor, yoksa ne bir şey yiyebileceğiz, ne de bir kimseyi.»

«Ölsem de kabûllenmem,» dedi Kocamış William, ve sonra da Joe'nun gözlerinin kendi zayıf böğrüne dikildiğini görünce, «Sakın, Joe, baban için böyle şeyler aklına getireyim deme.» dedi.

Kabilenin, duvarlarından sular sızan mağaradan ayrılmasından çok zaman önce, Elmer adında biri vardı. Bir yuvarlak çizip, içine üstüste kayalar yığarak bir ev yapmış, en tepeyi de çalı çırpı ile kapatıp orada yaşamaya başlamıştı. Kocamışlar hemencecik Elmer'i öldürdüler. Kişi dışarı çıkıp ta kendi başına buyruk olmaya kalkarsa, düzen mi kalır, ha? Ama kısa bir süre sonra Elmer'i öldüren kocamışlar onun evine geçtiler ve öteki aileler de kendilerine buna benzer evler yaptılar. İçerde ıslanmadan oturmak daha iyiydi elbet.

Böylece Elmer'i tanrı yaptılar. Onun üzerine yemin ettiler ve onun ay olduğunu söylediler.

Vâdiye bir başka kabilenin geldiği güne dek işler yolunda gitti. Yeni gelenlerin Elmer evleri de yoktu üstelik. Hayvan derisinden çadırlar içinde yaşıyorlardı bunlar. Ama, biliyor musunuz, ufak sopaları fırlatan acaip bir araçları vardı bu kişilerin... Çok uzaktan vurabiliyorlardı. Bir yerde durup taa uzaktaki, örneğin, elli yarda ötedeki bir domuzu vuruyorlardı, peşinde koşmaktan ve tehlikeden de kurtuluyorlardı böylece.

Öyle anlaşılıyor ki, hayvan derisi kabilesinin ataları arasında Max adında biri varmış. Sopa atarcasını ilk düşünen kişi olduğu için, ne yapsınlar, onu öldürmüşler, ama sonraları da güneş olduğunu söylemişler onun. Aslında savaş Ay Elmer ile Güneş Max'ın arasın-

daydı ama bu süre içinde bir sürü genç deri adamı ile bir sürü genç Elmer adamı öldürülegeliyordu. Bir orman yangını patlak verince oyun sona erdi. Elmer halkı ileri deri adamları berabercə dağlara çıktılar. İki kabilenin yaşlıları da durumu hoş karşılamadılar. Ölene dek sızlanıp durdular.

Bundan da anlaşılıyor ki dünya başlangıcından beri kötüye gidiyordu. İşler yolundayken — yasalar, kurallar filân ve başta yaşlılar — sivri akıllının biri bir şey icadedip tüm düzeni bozuyordu; yakaladığı vahşi tavukların topunu öldürmeyi unutup kümes yapmak zorunda kalan Ralph gibi, ya da nemli toprağa tohum ekip çiftçiliği bulan gerçek başbelâsı köpek suratlı Jojo gibi. Tabiî ki, Jojo'nun kol ve bacaklarını kopardılar, bu tutumlarında haklıydılar çünkü kişi tohum ektikten sonra keyif çatıp kırlara bayırlara gidemezdi. Toprakta ekini olan onun yanı başından ayrılamazdı. Otları temizlemesi, hasat yapması gerekirdi. Ayrıca, herşey ve herkes — otlar, böcekler, kuşlar, hayvanlar, insanlar — ekini kişinin elinden almaya kalkışırdı. Çiftçi tüm zamanını bu gereksiz şeylerden kurtulmak yolunda yitirmek zorundaydı. Yaşlılar Elmer'i ne kadar yardıma çağırsalar, dağın öbür yamacındaki komşuların gelip mısır tarlasına dadanmalarını önleyemiyordu bu.

O çevrede kuvvetli bir genç vardı. Adı Rudolph'tu ama Bugsy diye çağrılırdı. Bugsy her zaman dövüşe hazırdı, ama kafası kırılacakmış, ne çıkar! Çünkü dövüşü sever, çalışmaktan tiksinirdi. Böylece, «Siz tohumlarınızı ekin ve rahat uyuyun. Ben herşeyi koruyacağım. Sizi rahatsız eden olursa, onları sopadan geçireceğim. Çabama karşılık bana birkaç tavuk ve bir iki avuç dolusu hamur verirsiniz olur biter.» dedi.

Yaşlılar Bugsy'yi kutsal saydılar ve kısa bir süre sonra onu Elmer ile karıştırdılar. Bugsy onlarla anlaştı. On iki kuvvetli adam toplayıp bu çiftçileri ve ekinlerini korumak için tepenin ucuna bir kale kurdu. Kişi bir şeyi korursa, çok geçmeden ona sahip olur.

Bugsy ve adamları etrafı kolaçan edip buğdayları ve kızları topluyorlardı. Kendi vadilerinde iş kalmayınca da ala ala heyle tepenin neler getirdiğine göz atıyorlardı. Sonra tepenin ardındaki kuvvetli çocuklar ala ala heyle «iade-i ziyarete» geliyorlardı. Alıp götüremediklerini de yakıyorlardı. Öyle ki bir süre sonra bu adamlar tarafından korunmak korunmamaktan daha tehlikeli olmuştu. Bugsy ortada ne bulursa oradan pek çıktığı olmuyordu. Şimdi büyük babasının Elmer olduğuna karar vermişti ve böylece diğer kişilerden ayrılıyordu. Her halde siz de soyunda ay bulunan bir çok kişi tanırsınız, değil mi?

Artık bu zamanda yaşlılar koruma ile erdemi karıştırıyorlardı, çünkü Bugsy elindeki fazla malları soylulara veriyordu. Durumdan yanıp yakınan olursa onlara pek amansız davranıyorlardı yaşlılar, siz günah işlediniz diyorlardı. Köylüler tepenin etrafına durum kötüleşince içinde oturacakları bir duvar çektiler. Ekinlerinin yanması onları çok üzüyordu ama karıları Agnes'in, ya da kızları Clarinda'nın yanmasına daha da çok üzülüyorlardı.

Bu arada tüm düzen tersine dönmüştü. Onları Bugsy koruyacağına, Bugsy'yi korumak halkın görevi olmuştu. Bugsy bu fikri ona ayın yusyuvarlak olduğu bir gece Elmer'in verdiğini söyledi.

İnsanlar dumanların dağılmasını bekleyerek çok zaman öldürürlerdi ve bu arada nehirden topladıkları sazlarla oyalanarak sepet yaparlardı.

O kadar çok tekrarlandığı için bundan bir kural çıkarabiliriz, bir sivri akıllı çıkmasın olur mu hiç? Bu seferkinin adı Harry idi ve diyordu ki, «Dağdaki şu cahil domuzların elinde saz yok, sepet yapamıyorlar, ama ne yapıyorlar biliyor musunuz? Aşağılık herifler ama çamuru alıp ona biçim veriyorlar, ateşe sokup öyle bir şey yapıyorlar ki içinde su kaynatabiliyorsun. Biz onlara sepet verirsek, bileğimi keserim, onlar da bize pişmiş çamur çanaklardan verirlerdi. «Harry'yi ateş yakıp özerine baş aşağı asmak zorunda kaldılar. Kurulu düzeni bozmak isteyen kişi asla rahat yüzü göremez. Ama kısa bir süre sonra sepet adamları gizlice tepeyi aşmaya ve çanaklarla geri gelmeye başladılar. Bugsy buna engel olmaya çalıştı, bu işte yaşlılar onunla birlikti. Yeni durum kişileri tarlalardan uzaklaştırıyor, onları tehlikeli fikirlere yöneltiyordu. Öyle ya, çanaklar para gibi olmak zorundadır ve para fikirden de kötüdür. Bugsy, «Para kişiyi tedirgin eder, kişinin kendini, paraya bir kaç kuşak evvel sahip olanlar kadar değerli sanmasına yol açar.» diyordu. Eh, Elmer'in canına okumak için de bu kadarı yeter de artardı bile. Yaşlılar Bugsy ile ayni kanıdaydılar, elbet, ama engel olamadıkları için buna katıldılar. Bugsy getirilen çanakların yarısını aldı ve sonra da saz işletme hakkını tekeline alarak bütün işe el koydu.

Bu sıralarda bazı vahşiler tepeye yürüyüp sepet ve çanak alışverişine baskınlar yapmaya başladılar. Sepet Bugsy için tek çare Çanak Williy'nin kızı ile evlenmekti. Hepsi göçtükten sonra Herman Çanak-Sepet tüm işleri bir araya toparlayıp ufak bir kent kurdu ve bu pek güzel işledi.

İşte böylece, kentten kentler birliği, ondan da ulus ortaya çıktı. (Çoğu zaman etrafa dağılmaması için bir ulusun okyanus, dağ silsilesi, ya da ırmak gibi doğal bir sınırı olurdu.) Bir avuç sivri akıllının güdümlü füze ve atom bombaları gibi uzak mesafe zırıltıları icadetmesine kadar işler tıkırında gidiyordu. O vakit ırmağın okyanusun filân bir gereği kalmıyordu. Ayrı uluslar olması ayrı aileler olması gibi çok sakıncalıydı artık.

İnsanlar sonunda yok edilme ile karşı karşıya kalınca bir şeyler yapmak zorundadırlar. Şimdi Birleşmiş Milletler var ve baştakiler orada, onunla savaşıyorlar. Bir zamanlar mağaradan çıkmak isteyenlerle savaştıkları gibi. Bizim bu konuda pek bir seçme hakkımız yok. Belki kötümser bir görüş ama yaşamayı sürdürmeyi istememek de akla gelebilir. Yine de unutmamalıyız ki mağara devrinden bu yana hep seçmek zorunda kaldık ve şimdiye dek yok olmayı hiç seçmedik. Bunca zaman sonra intiharı seçmek biraz ahmakça olurdu. Bu da bizim mağara adamlarından da ahmak olduğumuzu ortaya çıkarırdı ki ben böyle olduğumuza inanmıyorum. Bence biz ancak onlar kadar ahmağız. Eh, bunca zaman sonra da bu oldukça parlak bir durum sayılır.

NURİ İYEM

Ne için resim ya da heykel yapmalıyız?

Van Gogh olayındanberi, yani ruh doktorlarının resme bakış açısı söz konusu olduğu gündenberi, bir çok ressam, sürekli ve sabırlı olarak —cin gibi kurnaz olduklarından— deli rolünü oynar oldular. Bizim ressamlarımız arasında da (tutkuluğum) demeye getirenler çıkıyor. Öyle sanıyorum ki, hasta bir beynin de pek âlâ getirebileceği formalizmin varlılığından habersizler bu baylar. Türlü yaşama gerçekleri ile, ilişkiyi çekici bulmamaya vardıran, sürekli, vazgeçilmez bir tutku, delide de bir formalizm yaratır. Yaratıcının kafası daralınca, elinden çıkan işler de kafanın daralmasından doğan izleri, sürekli tekrarlayışlar ve yapıtı dar anlayışlar halinde belirir.

İster akıllı, ister deli olsunlar, fikirle somut varlığı ayıracak kadar ileri varan her davranış, elbette ki bir formailzm doğurur. Çünkü onlarınki, yalnız ve yalnız biçimsel ilişkilerden elde edilecek, zevklerle yetinmek oluyor. Erimiş fona karışmış biçimlere gitmek, ya da izole geometrik biçimler kullanmak yüzünden değil, ne türlü biçimlere giderseler gitsinler sonuç değişmiyor. Çünkü, gündelik yaşamadan, yaşamanın tümüne dek, etkilene geldiklerimize sırt çevirdikleri, yani, içinde bulundukları ve yaşadıkları dünyanın duygularını taşıdıkları halde, bu duyguları ifade etmekten başka bir arzu ile, biçim ve renk gibi görme güçlerini düzenlemekten başka kaygıları olmadığı için, formalistdirler.

Batıda bir kriz gibi patlak veren soyut sanat olayının temelinde, modern çağdaki ressamın geleneksel ödevinden af edilmiş olmasının rolü elbette ki vardır. Hâlâ figüratif bir takım anıtlar, ya da ünlü devlet adamlarının portrelerini çizenleri ve bazı rejimlerde devlet elinde talim yapan sanatçıları bir kenara korsak, ressam ve heykelcinin bu günkü toplumlarda ödevi diye doğrudan doğruya denebilecek biri durum var mıdır? Bu sözlerimden toplumla sanatçı arasında bir çekişme vardır anlamının çıkarılmayacağını umarım. Ama sanat büyü (ilkel yaşamadakini söylüyorum) ya da dinî açıdan bir eylem olmaktan çıktığı gündenberi, toplumun kendisi ona sırt çevirmiştir. Modern insan doğa üstü güçlere değil, fizik güçlere inanıyor.

Doğrusu ya resim ve heykel ancak topluma, toplum olaylarına değindiği zaman itibarlı olacaklardır savı da yanlıştır. Problem onun topluma değinmesi ile çözülecek gibi değil. Bu gün; insanda manevî bir gereksinmeyi artık karşılayıp, karşılamadığı, yani var olup olmadığıdır. Eğer resim ve heykel, insanda bir yaşama zorunluğu olarak bulunuyorsa, o vardır. Yok ise; resim ve heykelin bir anlamı yok artık. Bu sanatların, fazlası ile içe dönük bu günkü durumunu, işte bu zorunluğun açısından görmeliyiz.

Gerçekten de bu günün ressamı, heykelcisi, dış dünyanın yalnız formel = biçimsel ve compositionel = bileşimci yönleri ile ilgilenmektedir. Geri yanı, daha çok iç gerçeklerdir. Ancak, şu da var ki, bu izleyiş tamamen içe dönük bir hal aldığı zaman, (yağmur ve güneş görmeyen bir ağacın yemişi gibi), kuru, katı, bir tohumdan farksız, kendi yalnızlığına, kendi üstüne sımsıkı kapanmış oluyor. Böylece o yapıtlarda yankılanan, bu çağ insanın yalnızlığıdır da bir bakıma.

Bazı düşünürlerin bu çağ için, yalnızlık çağı demelerine hak vermemek elde değil. Nedir ki, bu hal bir kurtuluş değil, insanda manevî sefaleti artıran oluyor. Dış dünya ve özellikle doğa ile insanın karşılıklı ilişkisi artık yitiktir. Bu yitiriş ise, dumura uğratıcı bir vuruş olmuştur sanat için.

Dış dünya ve geniş anlamı ile doğadan kopma, insana ikinci yarısını yitirmekten başkasını getirmez. Eski çağlarda, güneşin, ayın, suyun toprağın, yani bütün varlıkların insanla bir ilişkisi, bir karşılıklı durumu vardı. Bir ağaçta, suda, kayada görülen, kendi dışında değildi. Kendisi ile birlikte idiler o çağın insanı için. Evrene sımsıkı köklerle bağlı bu insan, gide gide medenî araçlarından duyu ve düşüncelerine dek, her yönü ile evrenden koptu ve kendini çerçeveledi. O şimdi dışa açılamayan bir yalnızlık çağı içindedir. Çokluk da gurur duyduğu bir âlem içinde.

Önce en büyük alanın bir düş olduğunu anladık. Ardından güneşi, suyu, toprağı ve her şeyimizi yitirdik. Artık doğaya bakış açımız, sanat yaratmaları için, en verimsiz hali bulmuştur. Resim sehpalarını bir kırın ortasına koyan ressam, sanmayın ki gördüklerini, ağzı açık turistin «Ah, ne güzel» demesinden farklı görecektir. Ya derin anlamına giremediği bu doğa görünüşünün içinde kendini yitirecek, ya da tersine bir tutumla, gene kendi yalnızlığına, ıssızlığına o kırın ortasında varacaktır.

Ama dehadan yoksun olmayan Cézanne, insan, doğa karşılıklı ilişkisinde, hem insan kavramında, hem de doğanın bünyesinde var olan o gizli bağı, o geometriyi (Koniler, kürreler, silindirler) halinde duyup, ayni anda kendinde ve dışta var olan bir âleme form verecektir.

Medenî insana göre, kendi sessiz âlemi içinde, kendi ereği üstüne kapalı olan o doğa, Van Gogh için de bambaşkadır. Orada yaşama ve ölüm gibi, hayır ve şer gücü olarak, yan yana ve kendisi ile ilişkin, onunla birlikte sayısız ve anlamı kendi içinde de var olan güçler buluyordu. Dost güçler, düş-

man güçler, mutluluk güçleri, yaşamanın güçleri... Ya da yaşamanın nedensizliği.

Kafko, «İnsan yapısının katı çerçevesi korkunçtur» derken, sanırım yalnızlık çağı insanın, kendi üstüne devrik durumunu da belirtmiştir.

Yukarda iki örnek verdik; biri, pırıl pırıl bir aklın duyu ve duyarlıkla bezenmiş yapıtını veren Cézanne. Diğeri, patalojik bir sınıra varan ve dolayısile yapıtında tutkuları beliren Van Gogh.

Cézanne dünyada bulunmuş olmasındaki hazz'a, bu duyguya, dünyanın doğal düzeni, günlük akışı içinde varabiliyordu. Kendisi var olsa da, olmasa da pek âlâ bulunacağını bildiği şu evren karşısında o, duyu ve düşüncelerini veren yapıtını ördüğü zaman, evren cansız bir varlık olmaktan çıkıyor, Cézanne'da kendi varlığının delillerini, yani yapıtlarını yapmak gücünü buluyordu. Böylece, yalnızlıktan, aykırılıktan, çaresizlikten kurtuluş yolunu buluyordu. İşte kendinden dışa taşabilen insanın, gerçek anlamı içinde yaşamayı anlaması, ona bir anlam verebilmesi budur.

Ama bir Van Gogh da —tabii ki hasta bir bünyede— doğa karşısında yaşama kadar, ölüm, hayr gücü kadar şer gücü, yan yana ve bir insanın iç varlığında olduğu kadar, dışta yaşama güçleri, ya da yaşamanın medeniliği halinde beliriyordu. Ve bir an geldi ki, yaşama artık Van Gogh'u aştı. Son yapıtları onu anlıyamaz, kuşatamaz sembollerle doldu. Açıkça bu mihnete değmez buldu yaşamayı. Son tablolarının yüzeyini kaplayan örgü, daralan beyninin, yaşamaya bir anlam vermek zorunluğu karşısında bulabildiği, yaşamayı red eden sembollerdir. Orada dengeyi bulamayan, dışa olmaktan çok, içe dönük kalan ve kendi pençelerini kemiren vahşi iç güdüsünü, sım sıkı kapatıldığı yerde, o hücrede, intihara hazırlanırken görmek olanağı vardır.

Akıllı uslu olarak deli rolü oynayanlara, yapıtlarının bünyesi, birer sahtekâr olduklarını yüzlerine çarpmaktadır. Her insan, dileyerek Van Gogh'un gittiği yolu, örnekseyemez. Ama her insan Cézanne'dan öğrenebilecekleri, ya da söz konusu ettiğimiz dışa taşmayı örnekseyerek kendine özgü yolu bulması olanağı vardır.

Bu günün soyut sanat olayı, daha çok içe dönük bir davranış olarak görün'iyorsa, bunun pisikolojik bir nedeni vardır. Ama dış dünyayı, kendi alanına sokmaktan daima kaçan, bütün dış etkileri atarak kendi kendini kuran, bir yapıya varmak olanağını boşuna aramak da nedir? Somut âlemden hiç bir şeyi hatırlatmayan, hiç bir şeye benzemeyen, renk ve çizgi gibi ögelerle bir dramı vermek, öyle mi?

Gerçi biz, sesde oluğu gibi, renkler ve biçimlerden de algılandığımız, duygulandığımız için, onları kendi başına da severiz. İşte bu bakımdan ele alınınca, renk ve biçim bir olanak oluyor. Ama unutmayalım ki, renk ya da biçim dediğimiz öge'erde, hatırlatıcı, benzer yönlerin bulunmamasına yer yordam yoktur. Çünkü güneş ışıkları ile renklenen havadan başlayarak, renkleri daima nesnelerin rengi olarak görürüz. Soyut problemi açıktır ki, somut âlemden; (Bir şey hatırlatmamak, bir şeye benzememek) gibi koşu'amaz. Kaldı ki soyut bu ölçülere girince, kendisini yaşatacak, ayakta tutacak kök ve güçlerden yoksun kalıyor. Bir acemi eleştirici, bir acemi ressam için şöyle diyordu: (Soyut resmin taşıdığı gerçek şazmana) ve (hiç bir duygusal tasvire imkân vermiyecek resim formları.) Bu sözlerin belirttiği gerçek, bir formalizmi işaretlemekden başkası olabilir mi? En küçük bir renk parçacığı bile, duygudan yoksun bir tasvir olamaz. O'maktan kurtulduğu da görülmemiştir. Bir hatırlatıcı, andırıcı yönü mutlaka olacağını da mı inkâr edeceğiz?

Resmin soyut ya da somut oluşunda, yani her iki tutumda elden bırakılmaması gereken davranış, bir takım görüşe ait güçleri, renk ve biçimleri, bir öz (muhteva) çerçevesinde, onu belirtecek gibi, bir gereksinmenin zorunluğu içinde, organize etmektir. Doğrusunu söylemek gerekirse, biçim ya da rengin menşe'inin önemi yoktur; eğer içimizden geçip tuvale dökülüyorlarsa tabii. Bu bakımdan (Hiç bir duygusal tasvire imkân vermeyecek resim formları) ve (soyut resmin taşıdığı gerçek saf mâna) sözleri, havada kalan, değeri olmayan şeylerdir. Açıktır ki bu sözler, bir resmin doğaya hiç benzememesi ile soyuta varılacağı saçma savını gütmektedir. Soyut, yani abstrait, bu değildir.

Dış dünyanın çehresini yitirmek korkunçtur. Çünkü iki, ve bir birinden ayrıldıkları zaman, ayrıldıkları kerte de güçsüzleşen iki yönlü bir bünye taşımaktayız. Bu bünyede ikiz temlerden birine yaşama hakkı tanıyıp da, ötekini lüzumsuz imişcesine

(Basın: ..../4)

yangın kulesi

Uykusuz kanat çırpışlarıyla kuşlar
hiç durulmayan ve ansızın ölen gökte
göğün korkunç çığlığı mavilikte
kuşlar
mıdır yüzlerini ayla yıkayanlar
sorusuz usul ve titreyerek
gözleri resimsiz duvar çiğnenmiş tütün
donuk parıltılı sedeflerin göğsünde
içtikleri şarabı unutamam
kendiyle aldanan bir fırıldak her otobüste
kaçırılan evler kadınlar ve çocuklar
güvercinlere açılan bir kilise
söz anlatılmıyor sözle

Denizin aldanışı da kumsal
çakıl taşları pempe bir yengeç
yengeç içimizden tembelce geçen
ve geçtiği yerde
kıpırtısız yağmur yağarak
gurur ve kinle aşkı öldüren

Paltolar fileler çikolatalar
girer hiçliğe emin vergisiz ve rahat
kapılar
DAN

İşte direkler uzayan yol ölü bahçeleri
günde bir kez girip bir kaç kez çıktığımız
cebimizde sinema bileti elli kuruş bir roman
daha korkunç ve düşman yapandır onları gece
geceyse
orospular ağlayan bir ib.. gözleri olmadan
enselenmiş bir cinayet taslağı ve
veronal

Sinemalar bitti içkiler bitti insanlar bitti
bulandırıcı leylâk kokusu bulvarda
duygan kayalar küskün toprak üreyen bankalar
sanki annemize ağıt sanki acımak sanki kanamak
durmakta çılgın bir devingenlikle ey
ay bir çantadır hiç dolmayan

faturalar altıncı icralarla ey
dokunan durmadan dokunan iplikle
dizilen harflerle ve dönen rotatifler
yani kanla
çiçek diplerine kadar sızan
KAN

Bir kule telsizi burkuk yüreği sıkıntısıyla bekler
her an bir yangın çıkabilir her an
çünkü hiç duyrulmamış şarkılar gibi ağlıyoruz
çocuklardan arka sokaklardan hüzünden öğren-
dik bunu
sular çakıllarla çakıllar toprakla sürer
gizi aydınlatılmaz bir bağlanımdır ağlamak
silâhlı bir tutunuş düşülen yerde
çünkü yangınlar üretir durmadan
sanki bir ilk çağlar dişisidir
mermelere kayalara anılara oyulan

Bir adamla taksinin arasında kedi
kule gözler çünki,
uğursuzdur kediler
bir yere varılmaz kapılar açılsa da
zaten tıkanıktır ev ve deniz görmez
kirlidir bütün tabaklar elmalar kuru
sokak kadar yaşamaz ve dövüşmez
üstelik hiç bir insan ve şarkı
üstelik mutfakta havagazı vardır
kilerde ip

Bir ses gibi kırılır bardak
kimse düşmez kimse bakmaz görülmez zaten
bir kaç satırdır bütün kırılmalar
bir eski şarkı bir eski resim bir imza
işte yağmur başlar
boşalır titrek bir elden üşüten konyak
kule gözler

Ağzı çiçeklerle süslü bir çocuk
yangın
kadınlar köşebaşlarında yataklarda sevdiğimiz
doğuran eriyen boşanan tezgâhta kadınlar
yangın
bekâr odaları yetersiz kemanlar kırılan cam
suçüstü yakalanıyor bir pezevenk
yangın
ilâçlar ipler tabancalar sehpalar
yangın
işaret verildi bütün kulelerde
her yanda yangın
yangın yangın yangın yangın

Ahmet OKTAY

attığımız orantıda, manevî sefaletimiz artar. Bu yarım yönden. o dar açıdan, yaşadığımıza, yaşamaya bir anlam verdirecek inancı, formu bumlamız olanağı ortadan kalkar.

Toplum olayları içinde, birilerine karşıt, ya da birilerile uzlaşarak bulunmak da, yaşatmak gücü olabilecek gibi değil. Bu günün sanatçısı kadar, insanı da, en büyük toplumsal dramların bile, bir iktisadi düzensizlikten, ya da benzeri, kulu diğer kula köle etmekten, gerçeğe, bilime saygısızlıktan doğmakta olduğunu biliyorlar. Resim ya da heykel bu olayların içinde koşulu olacaklarsa, resim ve heykelin varlığını, salt, bu pek âlâ düzenlenip kaldırılabilecek olaylara bağlamak olmuyor mu?

Artık bu tutumda resim ve heykel bir dünya görüşünü ifade etmek değil de, bir dünya görüşünün hizmetine, onun kanadı altına girmek durumunda olmaz mı?

Eğer resim ve heykel salt bu nedenlerle var olacaksa, onları terk etmek gereklidir. Söz gelişi, olayın içinde bu soy hizmete koşulu olmakla, resim ve heykelin sağlayacağı faydalar, fotoğraf ve film ya-

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

ZAVALLI TARİH — Geçen ay bir partinin kongresi yapıldı. Bu kongrede sadece küfürler yağdırıldı. Sonra bu kongrenin adı «tarihi kongre» oldu. Tarih, ne sabırlı bir ihtiyardır. Bir cahil adam çıkar konuşur, konuşması «tarihi» olur; bir toplantıda histerik nağralar atılır, o kongreye «tarihi kongre» denir.

Her şeye karşın bu kongre'nin tarih'le bir ilişkisi olmuştur: 27 Mayıs devrimi Türk tarihinde ne olursa olsun bir dönüm noktasıdır. Kongre'de 27 Mayıs inkâr edilmiş, ondan öç alınması istenmiştir. İşte, kongrenin tarih'e bulaşan yanı burasıdır.

SİCİL MEMURLARI — Elinize tesadüfle belli gazeteler ya da dergiler geçerse her Tanrının günü bir takım kara listelik adlarla karşılaşırsınız. Bir gün bu adlar arasında kendinizi de görür: «Allah Allah «ben de mi? dersiniz. Vatan haini ilân edilmek meğer ne kadar kolaymış! Leke sürmedik aydın, değer bırakmıyan bu kâğıt parçalarının yıkıcılığını ilgili makamlar gevşek gevşek seyreder. Belki de bu gazetelerden, dergilerden alınan «ihbarla» aydın adamlara pasaport verilmez, arkalarına polis takılır. Bir memleketin aydınlarını polise —iftira yolu ile— «ihbar» edecek yaradılıştaki insanların ahlâk anlayışından ne derece uzakta oldukları bu yayınlardan anlaşılır.

Bir hukuk bilgini genç adam, Türkiye'nin gidişi üzerinde konuşulurken, şunları söyledi: «Türkiye'nin kurtuluşu bir geri ihtilâle bağlıdır. Türkiye'de bir geri ihtilâl olacak, aydınlar sürülecek, süründürülecek, memleket geriliğin batağı içinde acı çekecek, ondan sonra gelecek bir yeni 27 Mayıs asıl kurtuluşu sağlıyacak..»

Demek ki önce bir 31 Mart'a gereksinmemiz var. Hani başka çaremiz yoksa olsun da bir an önce bu ameliyatı da geçirelim. Önce, şu kara liste tüccarları öçlerini alsınlar; mahkemeler kursunlar, toplanma kamplarında inletsinler aydınları... Türkiye böyle bir ameliyatla kurtulacaksa yüzlerce aydın kendini fedaya hazırdır.

Bunun sonu ne olur, bilir misiniz? Şimdi birbirine kenetlenmiş olan ırkçılar, şeriatçılar, nurcular, bunların sırtında yaşıyan politikacılar o zaman elbette birbirine düşeceklerdir. Irkçı keçe külâh istiyecektir, dinci fes.. Külâh kavgası başlıyacak, birbirini yiyeceklerdir.

Evet, dönelim kara liste'ye... Bu liste'nin bir de ak'ı olmalı.. Bize kalırsa kara liste'ye girenlerden çok, az çok kültür'ün yanından geçtiği halde bunların gazabından korunmuş olanlar, bu ak liste'ye girenler kendilerini nasıl kurtaracaklar bir gün, meraka değer.

KÖRLER — Turfanda iken solmuş bir yazıncı soruşturma yapıyor, eskilere yenileri soruyor. Zamanlarını yaşamış, yapacaklarını yapmış eskiler yenileri ya hiç tanımıyorlar, ya da alabildiğine hakaret savuruyorlar.

Körlerin okumasını sağlamak için Braille adlı hayırsever bir adam alfabe icat etmiştir. Acaba, bu bizim edebiyat körleri için de, onlara okuduklarını anlatacak bir yazı sistemi bulunamaz mı? Ama, sahi, bunlar okumaya alışık değildirler ki... Bunlar, kırık dökük dizelerini, bayatlamış aşk romanlarını edebiyat tarihine kabul ettirememiş, açıkçası, tohuma kaçmış adamlardır.

Tarih, sövgülü parti kongrelerini ne derece «tarihi» sayacaksa, yazın tarihi de bu adamların yapıtlarını, bir de şu son sayıklamalarını o derece «edebi» sayacaktır.

Bu yeni soruşturma'nın ortaya koyduğu gerçek budur.

GAZETELERİN HALİ — Son zamanlarda aydın çevreleri kaygılandıran bir sorun da gazetelerin tuttukları yoldur. Satışı büyük bir gazetenin verdiği sakat örnek, en ağırbaşlı gazetelerimizi bile şaşırtmış, yollarından sapmaya zorlamıştır. Her şeyden önce gazetelerimiz manşet hastalığına tutulmuşlardır. Sadece çok büyük olayları bildirmek için kullanılagelen ve gazeteyi boydan boya kaplıyan manşetler artık her günün alışkanlığı haline getirilmiştir. Günün en önemli olayı (!) seçilmekte, sekiz sütunu kaplayan bir başlıkla sunulmaktadır. Bu olayın önem derecesi gazeteyi hazırlıyanların anlayış düzeyine, eğilimlerine, hattâ kültür ölçülerine bağlı kalmaktadır.

---

nında, hiç denecek kadar azdır. Evet soyut sanat olayı, resim ve heykelin gerçek var oluş nedenlerini bulmak için, yok olma bahasına da olsa, giriştiği bir çabadır. Nedir ki, bu çaba aslında insanın ta kendisinin var olduğunun delillerini görmesi demekten başka, bir şey daha değildir.

Kendini yeni bir hayata kavuşturmuş olan resim ve heykeli bu açıdan görmek gereklidir. Bu gün resim ve heykelin aradığı, çağdaş duyu ve düşüncelerle birlikte, evrenle yeniden derin ilişkiler kurarak, yalnızlıktan, aykırılıktan, çaresizlikten kurtulma yoludur.

Önce, hangi gereksinmeden ötürü resim ve heykel yaptığımızı, bizde neyi karşılayacağını dürüstlükle belirtelim. Şişkin ve hiç bir şey belirtmeyen sözlerle, dost düşman ayırımları ile, ne sanata, ne düşünceye, bir yararımız olmadığını anlayalım. Eğer amacımız sanat ise tabii.

«Okuyucu istemez» gerekçesiyle fikir yazıları günden güne azaltılmaktadır. «Okuyucu okumaz» gerekçesi bir de uzunca yazılara musallat olmuştur. Bu gerekçeyi uyduran gazetecilerdir; okuyucuyu uzun yazı okumamaya, ağırbaşlı yazı istememeye alıştıran da yine gazetecilerdir. Magazinden azma günlük gazeteler günden güne gerçek gazeteciliği ortadan kaldırmaktadır. En ağırbaşlı gazeteler bile, Osmanlı çağının ipe sapa gelmez fuhuş ve sapık ahlâk masallarına geniş yer ayırmakta, hele din sömürücülüğü durmadan işlemektedir. Artık kabak tadı veren Mevlâna menkıbelerine aynı zamanda birkaç gazetede rastlamak kaabildir. Hattâ gazetenin biri, bir sayfasında mevlevîleri, öteki sayfasında ise bektaşileri sevindirecek tefrikaları aynı zamanda yayınlamaktadır. Bu gazete, açık saçık resimli romanlarla başka türden okuyucuyu da avlıyabilmekte, fıkracıları ise geri eğilimli yazıları ile muhafazacılara seslenmektedir.

Gazetelerin bir bölüğü için «doğru haber» ilkesi yerini «kışkırtıcı yalan haber»e bırakmıştır. Yalan yazarlar; gönderilen uyarma mektuplarına değer vermezler. Mahkeme kanalı ile gönderilecek yalanlamaların o çarpık çurpuk dizgi düzeni ile yalanlama göndereni güç duruma sokarlar. Bu arada, yalan haberi kendiliğinden —özür dileyerek— düzelten yazıişleri müdürleri çok seyrektir.

Halkı aydınlatma yolunu bırakarak onu avlamanın yollarını deneyen, başaran gazetelerimizin, okutulmamış bir halkı nasıl bir karanlık yarına hazırladıklarını görebilmek için —dayanabilirseniz— gazeteleri bir yoklayınız.

BOZGUN — Bu; gazeteleri son sayfasından okuyanlar için günlerce süren bir üzüntü ve panik oldu. Futbolcularımız İtalya'da bozguna uğramışlar. Pabuç kadar harflerle bu BOZGUN haberi beyinlere işlendi.

Efendim, millî bir sorunmuş da bu. Millî bir yara imiş de bu. Falan filân... Sonra ardı arası kesilmiyen eleştirmeler: Futbolcularımız savunmaya geçirilmiş, bu da yöneticilerin yanlışı imiş. Yok, yöneticiler doğru buyruk vermişler de oyuncular iyi oynamamışlar; bir önceki gece kumarda sabahlamışlar. Falan filân...

Ne oluyoruz yahu? Oyunda yenilmişiz. Kazansaydık ne çıkacaktı? Yine bu delikanlılar övülecek, kendilerine bol harçlık verilecekti. Memleketin hazinesine ne girecekti, şeref defterine ne eklenecekti? Alt yanı bir oyun. Mahalle çocuklarının bile arsalarda pekâlâ bütün erkânı ile oynadıkları bir top oyunu... Bir oyun için hesabı belirsiz masraflara girilir, aydın insandan esirgenen gezi hakkı birtakım ayaktopu oyuncularına bağışlanır. Kazansak ne çıkacak, kaybetsek neyimiz eksilecek?

Sanki demokrasi alanında kazanmışız! Sanki bilim, teknik alanlarında dünya ile boy ölçüşebiliyoruz! Sanki her işimiz düzgün gidiyor, her şeyimiz yerli yerinde de futbolmuz aksamış! Kısacası: leğen örtüsü...

Gazetelerimizin arka sayfalarına bakıyoruz da ne denli gülünç olduğumuzu anlıyoruz. Ya ön sayfalar? Çok mu iç açıcı? Ayak alanında bozguna uğradık da kafa alanında harikalar mı gösteriyoruz?

Kafamızı aç bırakıp ayaklarımızı beslemenin de yararı yokmuş. İnsanda kafa olmayınca işte böyle ayak da sürçer. Ayağı —ne olursa olsun— yöneten kafadır. Ama, nerde bizde o kafa? Ayaklarımızla düşünüyoruz. Ayağın düşünce ürünü de bu kadar verimli olur.

Bu yıl Devlet Tiyatrosu Repertuvarının en ilgi çekici oyunlarından biri Amerikalı yazar Edward Albee'nin yazdığı, Sevgi Sanlı'nın temiz, akıcı bir dille Türkçeye çevirdiği Amerikan Rüyası'dır. Zeki, canlı becerikli Büyük Anne'de Jale Birsel, (Ayata) güçlü, kuvvetli, yakışıklı fakat sığ Amerikan gençliğini belirten Genç Adam'da Kerim Afşar, kolay unutulmıyacak kompozisyonlarla karşımıza çıkıyorlar. Oyunu başarıyla yürüten öbür sanatçılar Meliha Ars, Turgut Okutman ve Semra Savaş. Rahat sahne düzeni Haldun Marlalı'nındır. Resimde Jale Birsel ile Kerim Avşar görülmektedir.

Sanat-Sanatçılar

EDEBİYAT MATİNESİ

Yüksek Kız Teknik Öğretmen Okulu ile Yüksek Ticaret Öğretmen Okulu öğrencilerinin beraberce düzenledikleri bir edebiyat matinesi, öğrencilerle sanatçılara, Aralık ayı içinde bir geceyi beraberce, şiiri severek, şiir konuşarak, güzel bir gece olarak geçirmelerini sağlamıştır.

Geceye Devlet Tiyatosu sanatçıları da katılmıştır.

ARA KAPI

Genç romancılarımızdan Hikmet Erhan Bener'in Ara Kapı adlı romanı, Türk - Fransız Kültür Cemiyeti'nin aracılığı ile Fransızcaya çevrilerek, Paris'te yayınlanacaktır.

ÜNİVERSİTELİ KADINLAR CEMİYETİ

Üniversiteli Kadınlar Cemiyeti'nin Ankara Şubesi, Nezihe Meriç'in 1962 Türk Dil Kurumu Roman ödülünü kazanması dolayısiyle, Ne-

---

Papaz: Peder Benedikt'im ben.

Barblin: Kardeşimi alıp götürdükleri zaman neredeydin peder Benedikt? Kurbanlık koyun gibi götürürlerken onu, neredeydin? Kurbanlık koyun gibi, neredeydin? Siyah olmuşsun peder Benedikt.

Ve oyunun doruğu Barblin'in onu seyreden Andorra'lılara söyledikleri ile gelir:

Barblin: Nereden geliyorsunuz, hepiniz, nereye gidiyorsunuz? Niçin evlerinize gitmiyorsunuz, siz hepiniz? Hepiniz gidip kendinizi asmıyorsunuz?

Böyle güçlü bir oyunun Devlet Tiyatrosu'ndaki başarısı çok iyi, duyarlı bir sahne ve dekor düzeni, iyi dengelenmiş, ölçülü bir oyunculukla gerçekleşmiş. Oyunu sahneye koyan Cüneyt Gökçer şimdiye dek Türk sahnelerinde görmediğimiz derecede bir başarıyla karşımıza çıkıyor. Frisch'in ekonomisi büyük sanatçının ekonomik oyunculuk tutumunu dengelemiş. Bizce Cüneyt Gökçer'in en başarılı sahne düzeni de *Andorra* ile ortaya çıkıyor. Tablo tablo yazarın dediklerini büyük bir sanatçı duyarlığı ile sağlamış. Oyunun başarısı için de metinde olmayan küçük nüyansları yerinde bir anlayışla sahne düzenine eklemiş.

Seza Altındağ'ın dekorları da Gökçer'in sahne düzenini destekliyecek nitelikte ekonomik ve başarılı. Altındağ, bir sanatçı yaratıcılığı ile, hem sahne hem de oyunun anlamını vurgulayan bir dekor düzeni hazırlamış. Bunda ışığın da rolü var.

Tablo aralarının çok çabuk değişmesi, Andri'nin plâk dolabında çaldığı ve aynı zamanda ara müziği olarak kullanılan melodi de hem anlam, hem etki yönünden uygun.

Oyunculuk seviyeli bir bütünlük gösteriyor. Arada aksayan oyuncular olmakla beraber bir bütün olarak çoktandır özlediğimiz takım ruhu Devlet Tiyatrosu sanatçılarının kapısını çalmış. Bu oyunda ön plâna çıkan oyuncular Andri'de Kerim Afşar, Çiğdem Selışık, Ertuğrul İlgin, Nihat Aybars, Ahmet Evintan, Haydar Ozansoy.. Kerim Afşar şu bir iki yıl içinde oynadığı rollerin en başarılısında. İstanbul.dan gelen sanatçı Çiğdem Selışık da gerek görünüş, gerekse oynayış yönünden Frisch'in Barblin'i. İdiot'u oynayan İlgin, küçük rolüne rağmen girdiği sahneyi hemen dolduruyor.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinin kırk kadar tiyatrosunda oynayan bu oyunun Devlet Tiyatrosu'nda oynanması bütün tiyatro severler için bir fırsat. Üstelik başarılı bir sahne düzeninin, dekorunun ve oyunculuğunun pekiştiği bu temsile bütün seyircilerin gitmelerini salık veririz.

zihe Meriç'i ve Romanı üyelerine tanıtmak için bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda Edebiyat öğretmenlerinden Ferihan Gürsoy sanatçıyı ve eseri çeşitli yönleriyle tanıtmış, eseri eleştirmiştir.

GEREKSİZ ZAHMETE GİRMEK

Şair Ahmet Arif, gazetenin birinde birşeyler yazan biri için zahmetlere girip, yazdığı cevabı savcılık yoluyla yayınlatmıştır. Şöyle ki:

HA NASIL

GAZETENİZİN «Gölge Adam» sütununda ve «Ha Şöyle» başlığı altında benim bir yazı serisi hazırladığım ve bu seride «solcu geçinip aslında ajan olanları, şahsiyetlerini de, memleketlerini de para için satanları anlatacağım» yazılıyor.

Değil böyle bir yazı hazırlamak, böyle bir şey düşünmedim, tasarlamadım bile. Çünkü:

1 — Hayatımda şahsiyetini satan çok adam gördüm ama, «memleketini satan bir adamla» henüz tanışmış, karşılaşmış değilim.

2 — Ben, 37 yaşındayım ve bu güne kadar «solcu geçinen bir ajan» tanımadım. Kendi işinde, mütevazi bir gazeteciyim. Ajanlarla ve memleketini satanlarla uğraşmak da benim değil, devletin işidir.

3 — Beni, «Hürriyeti Seçtim» kitabının yazarı Kravçenko'ya benzetmenize gelince: Türkiye, hiçbir yönüyle Rusya'ya benzemez, bu bir. İkincisi, ben de yabancı bir ülkeye sığınmış değilim, sığınmam için sebep de yok.

Ahmet Arif'de, Gölge Adam'ın havsalasının dahi alamıyacağı bir vatan sevgisi vardır. Ahmet Arif bu toprağın çocuğudur. Değil kaçmak, hiçbir şeyiyle bu topraktan sökülüp atılamaz. Kalemi bu güne kadar bu sevgiyi, bu bağlılığı yazmıştır. Bundan sonra da bunu yazacaktır.

Diyeceğim şu: Bir insan sağcı olur, solcu olur, fakat haysiyetli olur, istihbaratını doğru yapar, uydurma haber vererek okuyucularını da aldatmaz.

Öyle değil mi Gölge Adam?

Ahmet Arif

DOST YAYINLARI

ROMAN :

1 — Acemiler, **Hikmet Erhan Bener** (*) 200
2 — Sokaktaki Adam, **Attilâ İlhan** (Ciltli) 600
3 — Babamla Geçen Günler, **Clarence Day** 400
4 — Hasangiller, **Tarık Dursun K.** 200
5 — Gordium I, **Hikmet Erhan Bener** 250
6 — Hatırladıklarım, **Elenaor Roosevelt** (*) 200
7 — Üç Yüzlü Adam, **H. A. Philbrick** (*) 100
8 — Şehir Çocuğu, **Herman Wouk** (*) 100
9 — Abraham Lincoln, **Emil Ludwig** (*) 400
10 — Kiralık Oda, **Georges Simenon** 200
11 — Sanık, **Alexender Weisberg** 300
12 — Polis Müfettişi Kadavra, **Georges Simenon** 300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, **Attilâ İlhan** ... 400
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, **M. Şevket Esendal** 400
15 — Otlakçı, **Memduh Şevket Esendal** (Ciltli) ... 600
16 — Mendil Altında, **M. Şevket Esendal** (Ciltli) 600
17 — Belâlı Yer, **Erksine Caldwell** (Ciltli) 600
18 — Ne Ekersen, **Mehmet Seyda** 400
19 — Dünya Evi, **Orhan Kemal** 500
20 — Kızgın Toprak, **Jorge Amado** 600
21 — Duru Göl, **İlhan Tarus** 500
22 — Korsan Çıkmazı, **Nezihe Meriç** (1962 T. Dil Kurumu ödülünü kazanmıştır.) 500
23 — Vapur Düdükleri, **Ayhan Hünalp** 300

HİKAYE :

1 — Karınca Yuvası, **İlhan Tarus** (*) 125
2 — Dost, **Vüs'at O. Bener** (*) 125
3 — Grev, **Orhan Kemal** (Ciltli) 300
4 — Tepedeki Ev, **Umran Nazif** 100
5 — Şu Babamın İşleri, **Carlos Bulosan** 200
6 — Kardeş Payı, **Orhan Kemal** 150
7 — Topal Koşma, **Nezihe Meriç** 200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) **Suat Taşer** 100
9 — Yaşamasız, **Vüs'at O. Bener** 200
10 — Bozbulanık, **Nezihe Meriç** (2. Baskı) 200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan: **Salim Şengil** 100
12 — Hallaç, **Leylâ Erbil** 250

ŞİİR :

1 — Memleket Saat Ayarı **S. Aldanır** (*) 100
2 — Dünya Güzel Olmalı, **Mehmed Kemal** 100
3 — Sisler Bulvarı, **Attilâ İlhan** (2. Baskı) 300
4 — Haraçmezat, **Suat Taşer** 100
5 — Anzelha, **Halim Yağcıoğlu** 100
6 — Yanık Sarı, **Ahmet Köksal** 100
7 — Cümbüşcübaşı, **Ercümend Uçarı** 100
8 — Yağmur Kaçağı, **Attilâ İlhan** 200
9 — Köroğlu, **İlhan Berk** 200
10 — Hacıvatın Karısı, **Salâh Birsel** 200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, **Ö.F. Toprak** 200
12 — Sultan Palamut, **Metin Eloğlu** (*) 200
13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) **Can Yücel** 400
14 — İki Dal, **Celâl Vardar** 100
15 — Manilerimizden, **Dr. İlhan Başgöz** 200
16 — Duvar, **Attilâ İlhan**, (2. Baskı) 300
17 — Horozdan Korkan Oğlan, **Metin Eloğlu** 200
18 — Mısırkalyoniğne, **İlhan Berk** 250
19 — Rüzgârlı Su, **Selâhattin Batu** 250
20 — Gözünü Sevdiğim, **Oğuz Tansel** 250
21 — Tütünler Islak, **Tugut Uyar** 300

TİYATRO :

1 — Öteye Doğru, **Sutton Vane** 100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, **Turhan Diligil** (*) 100
3 — Annemi Hatırlıyorum, **John Van Druten** ... 100
4 — Bir Dünya ki, **Suat Taşer** 100
5 — Vatanseverler, **Sidney Kingsley** 150
6 — Korku, **Orhan Asena** 100
7 — Deli Dumrul, **Suat Taşer** (Destan) 300
8 — Ihlamur Ağacı, **Vüs'at O Bener** 250
9 — Yarın Cumartesi, **Güner Sümer** 250

GEZİ :

1 — Moskova Mektupları, **Lydia Kirk** 100
2 — Abbas Yolcu, **Attilâ İlhan** 400
3 — Ha bu diyar, **Fikret Otyam** 200
4 — Gide Gide, **Fikret Otyam** 250

DENEME — FIKRA :

1 — Söz Arasında, **Ataç** 100
2 — Devekuşuna Mektuplar, **Haldun Taner** 300

BALE :

1 — Gönlü Yüce Türk, **Metin And** 500

MİMARLIK :

1 — Insana Dönüş - **F.Ll. Wright** - **Şevki Vanlı** 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ :

1 — Altı kardeşler, **Oğuz Tansel** 100
2 — Cimri ile Cömert, **İlhan Dumanoğlu** 100
3 — Talih Kuşu, **Tezel Amca** 100
4 — Kahkaha Sultan, **Mümtaz Zeki Taşkın** 100
5 — Öksüzoğlan, **İlhan Dumanoğlu** 100
6 — Nalıncı Padişah, **İlhan Dumanoğlu** 100
7 — Altın Top, **İlhan Dumanoğlu** 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ — HİKAYE DİZİSİ :

2 — Küçük İspanyol Kızı Maria 125
3 — Arap Abdül Kardeş 125
4 — Çing Ling ile Ting Ling 125
5 — Meksikalı Kardeşler 125

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira, 6. Cilt yedibuçuk lira 7-8 birarada 10 lira.

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1 — 2, 3 — 4, 5 — 6, 7 — 8, 9 — 10. Ciltleri birarada 18 lira (*) işaretliler tükenmiştir.

YENİ ÇIKACAK YAYINLARIMIZ

Modern Tiyatro Akımları

Özdemir NUTKU'nun

*

Uy ba bo

Fikret OTYAM'ın

Bundan böyle dergi ve yayınlarımızı

BATEŞ-Bayilik Teşkilâtı

Çatalçeşme Sokak Aydınlık Han Kat 1

Gağaloğlu - İSTANBUL

müessesesinden temin edebilirsiniz

Max Frisch

ÖZDEMİR NUTKU

ANDORRA

«Ne Tanrıyı, ne efendini, ne de onun eseri olan insanları biçimlendirmemeli. Ben de suçluydum o zaman. Ona sevgiyle davranmak istemiştim. Ama onu ben de biçimlendirdim, onu ben de bağladım, onu o kazığa bende sürükledim.»
Papaz'ın sözleri

Ve karalar Andri'yi kazığa götürdüler. Asıl suçlular seyrettiler Andri'yi sürükliyenleri. Sonra günlük işlerine döndüler bütün suçu karalara atarak. Evet, Andri'yi sürükliyenler kara giysili tüfeklilerdi, ama onu öldürenler Andorra'lılardı. Çünkü Andri «başkaydı» onlardan; ya da onun «başka» olduklarını sanmışlardı. Oysa Andorra'lılar birbirlerine benzerlerdi. Güneşleri başkalarının güneşinden daha parlaktı, öyle düşünürlerdi. Onları bütün dünya severdi, öyle düşünürlerdi. Andorra, bir barış, bir sevgi ülkesiydi. Öyle düşünürlerdi. Andri Andorra'lı değildi. İşte Andorra'lılar için korkunç şey Andri'nin Andorra'lı olmamasıydı. Sapına kadar Andorra'lı olduğunu söyliyen doktor hiçbir ülkenin Andorra kadar sevilmediğini söyledikten sonra Andri'nin Andorra'lı olmamaya hakkı olamazdı.

Çağımızın büyük yazarlarından biri olan Max Frisch, yalınç olaylarla insanın evrensel kusurlarına eğiliyor. Bunu büyük söylevlerin ardına saklanarak değil, içtenlikle kesin, saydam konuşmalarla veriyor. Bu yönden beğenisi de üstün olan bir yazar. Şimdiye dek ele aldığı konularda, yazdığı oyunlarda onun parlak zekâsını ve renkli esprilerini yakından izliyenler onun Alman dilinde yazan bir Shaw olduğunu anlarlar. Frisch, hemen her sözünde ince bir alaya çevirdiği sözcüklerini büyük bir ekonomi ve yalçınlıkla kullanan bir yazar. Doktor Andorra'dan şöyle söz eder:

«Sevilmek de kelime mi? Ben öyle insanlara rastladım ki, Andorra'nın nerde olduğunu bile bilmiyorlardı, ama yeryüzündeki bütün çocuklar Andorra'nın bir sığınak, barışın, özgürlüğün, insan haklarının sığınağı, barınağı olduğunu bilir.»

Frisch, bu yalınç sözlerin ardına alayını incelikle gizliyor ve anlıyoruz ki Andorra'nın bir sığınak, barışın, özgürlüğün, insan haklarının barınağı olduğuna yalnızca çocuklar inanır.

Frisch, insanlığın sonu gelmeyen zaaflarını canlandırabilmek için oyunu için «yahudilik» kavramını bir «slogan» olarak kullanıyor. Oysa bu «yahudilik slogan'ının» içinde bütün eksiklikleri var insanlığın... Irkçılık, fanatizm, dar kafalılık ve Ionesco'nun önerisiyle gergedanlık... Her şey bu slogan'ın çerçevesi içinde oturtulmuş. Birbirlerine benzeme rahatlığıyla duymadan, anlamadan, görmeden salgına tutulan insanlar kendi kalıplarına uymayan kişileri yitiriveriyor, yokediyor onları. İşte bu gergedan salgınının bir örneği daha. Çünkü insanlar birbirlerine benziyerek yaşamayı toplum olarak adlandırıyorlar. Çünkü insanların bu bitkisel benzerliği onları üç öğün yemekle birlikte yataklarına rahatlıkla götürüyor. Ve insanlar yaşıyorlar.

Frisch'in bu oyunundaki «yahudilik» kavramını yüzeyde alanlar bu oyunun *Anna Frank'ın Hatıra Defteri* gibi bir oyun olduğunu sanıyorlar. Bu oyunun temeli böyle yüzeyde bir şeye oturtulmuş olsaydı *Andorra*'dan söz etmeye bile değmezdi. Esas «yahudilik» değil, bu yoldaki insanların fanatik tutumudur. Ama «anti-semitism» konusu yakın dünya tarihinin aktüel bir olayı olduğundan, yazar, bu kavramı almayı doğru bulmuş.

Yazarın oyun tekniği de üstün bir beğeni örneği. Oniki tablo içinde geliştirdiği yapıtında yarı yarıya Epik tiyatronun etkisini izliyoruz. Yazarın ereği canlandırmak değil, göstermek. Seyircinin yargısını kazanmak. Seyircinin bir duygu ayaklanmasıyla olayların içine girmesini yeğ tutmuyor Frisch. Seyircinin olayları daha iyi anlaması için onların usuna yöneliyor yazar. Bunun için de psikolojik gelişimi olan bir oyunculuğu istememiş. Bir sözcük koca bir sahnenin anlamını getirecek yolda seçilmiş. Frisch'in oyununda iki satır koca bir sahnenin demek istediğini sağlıyor.

Oyunun sonunda Barblin, oyunun başındaki gibi Andorra'yı beyaza boyamaktadır. Beyaz, bembeyaz bir Andorra olması için. Andri öldürülmüş, babası kendini asmış, onun da saçları kesilmiştir. Yarı yarıya aklını kaybeden Barblin Andorra'yı beyaza boyarken Papaza rastlar:

(28. Sayfada)